

GRAFIKAI SZEMLE

SAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődékek a magyar korona országainak területén.

(Az időközben előforduló változások szíves bejelentését kérjük.)

BUDAPESTEN.

KÖNYVNYOMDAK:	Pallas, irodalmi és nyomdai részvénytársaság, Kecskeméti-utca 6.	Pesti Könyvnyomda-Részvény-Társaság, Hold-utca 7.	Klauber és Singer Ó-utca 5.	Zeisler M., István-tér 17.
I. KERÜLET (VÁR).	Pardavy József, Lipót-utca 6.	A Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorottya-utca 14.	Krömer Alajos, Gyár-utca 20.	VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS).
Magyar kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.	Poldini Ede és Társa, Ferencz József-rakpart 17.	Pollák M. Miksa, Nagykorona-utca 12.	Kunusy Vilmos és Fia, Terecz-körút 38.	»Budapesti Hírlap« nyomdája, Rökk Szilárd-utca 4.
Egyetemi nyomda, Iskola-tér 3.	Süsz Dávid, Haltér 5.	Preszburg Frigyes, Arany János-utca 21.	Löbl Dávid, Andrássy-út 19. és Szerecsen-utca 24.	Fritz Ármán, József-körút 5.
II. KERÜLET (VIZIVÁROS)	Ullmann József, Régi posta-utca 4.	Quittner József, Váczi-körút 18.	Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca (államv. nyugdíjint. palotája).	»Magyar Nyomda«, József-körút 47.
Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.	Várnai Fülöp, Sarkantyús-utca 9.	Schlenker és Kovács, Akadémia-utca 7.	Markovits és Garai, Lázár-utca 13.	Józsefvárosi könyvny. (Tulajd.: Maurer Adolf). József-körút 60.
Heisler Jaroslav, Várkert-rakpart 1.	Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.	Schlesinger és Kleinberger Bálvány-utca 18.	Özv. Borúth Elemérné Mozsár-utca 8.	Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
Müller K. (Münster K.), Albrecht-út 5.	V. KER. (LIPÓTVÁROS).	Toldi-Könyvnyomda, (Schwarz Sámuel) Gyapju-u. 6. sz., Vadász-utca sarkán.	Munk Lajos, Király-utca 58.	Weissenberg Ármán, Eszterházy-utca 16.
Weisz Testvérek, Pala-utca 5.	Adler és Társa, Bálvány-utca 2.	Vayda és Hamburger, Nádor-utca 19.	Nagel István, Nagymező-utca 40.	IX. KER. (FERENCZVÁROS).
Wacker F., Lánchíd-utca 17.	Bendiner A., Arany János-utca 18.	Weiszmann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.	Neumayer Ede, Szerecsen-utca 35.	Bartalits Imre, Üllői-út.
III. KERÜLET (Ó-BUDA).	Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.	VI. KER. (TERÉZVÁROS).	Pitzger Izidor, Kazinczy-utca 35.	Engelmann Mór, Lónyay-utca 7.
Wimmer Márton, Serfőző-utca 10.	Gansel Zsigmond »Minerva«-nyomdája, Sas-utca 19.	Budapesti könyvnyomda- és kiadó-szövetkezet, Kemnitzer-utca 6.	Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31.	»Hazánk« nyomda-részvény-társaság, Üllői-út 25.
IV. KERÜLET (BELVÁROS).	Hornyánszky Viktor, Arany János-utca 1.	Biéltz és Waldner, Király-utca 6.	Pollacsek Mór, VI., Váczi-körút 5.	Wodianer Soma, Üllői-út 23.
Anglo-Nyomda (Kohn T.), Gránátos-utca 20.	Hungaria Könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váczi-körút 34.	Brózsza Ottó, Váczi-körút 17.	Rigler József Ede, Rózsa-utca 55.	X. KER. (KÖBÁNYA).
Athenaeum, irod. és nyomdai részv. társaság, Ferencziek-tere 3.	Kálmán M. és Társa, Nagykorona-utca 5.	»Corvina«-nyomda Révay-utca 14.	VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS)	Első kőbányai könyvny. Jászberényi-út 1.
Buschmann Ferencz, Koronaherczeg-utca 8.	Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26.	Fővárosi könyvnyomda-, vonalozó- és könyvkötő-részvény-társaság, Podmaniczky-utca 37.	Deutsch József, Károly-körút 7.	BETŰÖNTŐDÉK:
Franklin-Társulat, magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.	Kertész József, Mária Valéria-utca 11.	Fink Béla, Szerecsen-utca 17.	Eckstein és Neufeld Erzsébet-körút 29.	Államnyomda, I. vár, Nándor-tér 1.
Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.	Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34.	Goldstein Albert, Szerecsen-utca 7.	Garai Mór, Károly-körút 3.	Athenaeum, IV., Ferencziek-tere 3.
Hedvig S., Károly-körút 22.	Légrády Testvérek, Nádor-utca 7.	Gutenberg-Nyomda, Gyár-utca 31.	Heimlich és Händler Király-utca 49.	Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság, VI., Dessewffy-utca 32.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet. Zöldfa-utca 43.	Löw Ede, Váczi-körút 80.	Herrman Ignác, Laudon-utca 10.	Hunnia-Könyvnyomda. (Tulajdonos: Münz M.) Rombach-utca 1.	Egyetemi nyomda, I. vár, iskola-tér 3.
Nagy Sándor, Papnövelde-utca 8.	Löwy és Fischer, Nádor-utca 17.	»Kosmos« műintézet, kő-könyvnyomda r.-t. Aradi-utca 8.	Löbl Mór, Király-utca 13.	Fischer és Miska, VII., Király-utca 83.
Neuwald Illés, Gránátos-utca 8.	Márkus Samu, Gyapju-utca 6.		Löblovitz Zsigmond, Csömöri-út 54.	Franklin-Társulat, könyvnyomda r.-t., IV., Egyetem-utca 4.
Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Gránátos-utca 1.			Propper Leó, Erzsébet-körút 22.	Pallas, IV., Kecskeméti-utca 6.
				Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, V., Hold-utca 7.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt = 4 kor., félévre 1 frt = 2 kor.

KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

Ada. Berger Adolf. Aisó-Kubin. Schneider Dezső. Aisó-Lendva. Bozzay P. Apatin. Szavadill József.	Czegléd. Piros J. és Társa. Sehók Béla. Debrecezen. »Csokonaie nyomda- és kiadó-részvény-társaság. »Debrecezen Ellenőr» ny. »Debrecezen» nyomda-részvény-társaság. Ifj. Gyürky Sándor. Kutasi Imre. László Albert. Pongrácz Géza. Városi nyomda. Deés. Demeter és Kiss. Rosenstein Mayer. Detta.Heldenwanger József. Déva. Hirsch Adolf. Kroll és Társa. Devecser. Rosenberg Zsigmond. Ditró. Ditró és Szárhegy közsé-gek nyomdája. Dombóvár. Első dombóvári könyv-nyomda és papirszergyár. Dunaföldvár. Schwarz Manó. Duna-Szerdahely. Goldstein Józsu. Adler Netti. Eger. Érseki lyc. nyomda. Egri könyvnyomda-rész-vény-társaság. Kohn Dávid. Eperjes. Hedry Bertalan és Stehr D. Kosch Árpád. Érsekújvár. Winter Zsigmond. Erzsébetváros. Kotzauer D. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. Gerenday József »Hunnia-nyomdája. Laiszky János. Tábor Adolf Fehértemplom. Wunder J. Felső-Eőr. Schodisch Lajos. Fertő-Nezsider. Horváth B. Fiume. Battara P. Chiuzre & Co. Jerouscheg G. Karletzky Ferencz. Stabilimento Tipo-litogra-fico Fiumano. Fogarás. Thierfeld Lipót. Galánta. Első galántai könyv-nyomda és papírraktár. Galgóc. Sternér Adolf. Seidl Jakab. Gyergyó-Szt-Miklós. Szabó testvérek. Gyoma. Kner Izidor. Gyöngyös. Braun Bertalan. Herzog Á. E. Kohn L. Kohn Mór. Győr. Fischer István és F. utóda: Nitsmann József. Surányi János. Polgár Bertalan.	»Pannonia» könyvnyomd. (tulajd. Haas és Raab) Győr-Sziget. Gross G. és társa. Gyula. Dobay János. Kohn Adolf. Gyulafehérvár. Püspöki lyc. nyomda. Voltz H. Hajdu-Szoboszló. Plón Gyula. Hajdu-Böszörmény. Muntyán József. Halas. Práger Ferencz. Hátság. Stern Mór. Hódmező-Vásárhely. »Hungaria» nyomda. Kanitzer G. Lévai Fülöp. Holics. Hotascha J. Huszt. Mermelstein Fülöp. Igló. Schmidt József. Ipolság. Neumann Jakab. Jászberény. Brünauer Adolf. Hay Géza. Kabol. Deutsch Mózes. Kalocsa. Werner Ferencz. Malatin Antal. Kaposvár. Hagelmann Károly. Jancsovicz Gyuláné. Kéthelyi Miksa. Magyar János. Kapunvár. Buxbaum József. Fieler Hermann. Karánsebes. Oréhoja Antal. Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája. Karczag. Szódi Miksa. Kassa. Özv. Lippóczy Józsefné. Bernovics Gusztáv. Ries Lajos. Werfer Károly. Kecskemét. Sziládi László. Tóth László. »Pannonia» nyomda. Késmárk. Kling János. Sauter Pál. Keszthely. Nádai Ignác. Farkas János. Király-Helmecz. Kloin József. Kis-Czell. Menyhárt Julia. Kézdi-Vásárhely. Ifj. Jancsó Mózes. Szabó A. Kis-Kún-Félegyháza. Renezay József. Kis-Marton. Dick Ede. Kis-Várda. Berger Ignác.	Kolozsvár. Gombos és Sztupjár. »Ellenzéke» nyomdája. Gámán János Örökösei. Horváth Géza. »Közművelődés» nyomda. Lehmann V. Sándor. »Magyar Polgár» nyomd. Polcz Albert. Stratzinger G. Komárom. Ziegler Károly. Özv. Krausz Ignác. »Petőfi»-nyomda. Spitzer Sándor. Körmend. Részvény-nyomda. Körmöczbánya. Joerges A. Özv. és fia. Köszeg. Feigl Frigyes. Feigl Gyula. Kula. Berkovics Márkus. Kún-Szt-Márton. Sima F. fiókja. Kún-Szt-Miklós. Bors Károly. Léva. Nyitrai és Társa. Lippa. Povázsay Sándor. Zách József. Liptó-Szt-Miklós. Steier Izidor. Lőcse. Reisz M. József. Werthmüller J. és Fia. Losoncz. »Kármán» részvény-társ. Roth Simon. Lugos. Trauttmann Károly. Wenczelly J. és Fia. Weisz Hermann. Magyar-Óvár. Czéh Lajos. Makó. Gaál László. Neumann József. Malaczká. Wiesner Testv. Mármaros-Sziget. Mayer és Berger. Blumenfeld és Dávid. Részvény-nyomda. Viski Balázs Lajos. Maros-Vásárhely. Adi Árpád. Ev. ref. collegium nyomda. Grün Vilmos gyorsajtó-nyomdája. Székely nyomdai részv.-társaság. Mátészalka. Weisz Zsigmond. Medgyes. Reissenberger G. A. Mezőtúr. Gyikó Károly. Mindszent. Láng József és Társa. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. »Szigligeti» nyomda r.-t. Pauker Dániel. Módos. Staits György. Mohács. Bland János. Mokrin Hegedüs Ferencz. Moór. Márián György.	Munkács. özv. Blayer Pinkászné és fia Farkas Kálmán. »Munkács» könyvnyom- dája, könyv- és papír- kereskedése: Kozma és Grünstein. Muraszombat. Grünbaum Márk. Nagy-Atád. Günsberger Antal. Nagy-Bánya. Molnár Mihály. Keresztes Ferencz »Hala- dase» nyomdája Klein Lipót. Nagy-Becskekerek. Gresics I. PleitZ Fer. Pal Utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.). Scheinberger Ignác. Nagy-Bittse. Spiegel Samu. Nagy-Enyed. Wokál János. Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. Singer Lipót. Wajdics József. Weiss L. és F. Nagy-Károly. Ifj. Róth Károly. Sarkady Nagy Zsigmond és Társa. Turóczy Zsigmond. Nagy-Kikinda. Jokly L. Milenkovits István. Nagy-Körös. Ottinger Ede. Nagy-Mihály. Landesmann B. Nagy-Röcze. Künstler Soma. Nagy-Szalonta. Reich Jakab. Adler Jakab. Nagy-Szeben. Kraft C. Vilmos. Drotleff József. Institut tipografic. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny. Nagy-Szt-Miklós. König Salamon. Wiener Nathan. Nagy-Szöllös. Schwartz Béla. Nagy-Szombat. Goldmann Miksa. Horovitz Adolf. Winter Zsigm. Özvegye. Nagy-Tapolcsány. Platzko Gy. Nagy-Várad. Berger Samuel. Freund Lajos és Társa. Laszky Ármin. Láng József és Társa. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. »Szigligeti» nyomda r.-t. Pauker Dániel. Német-Bogán. Zeier J. Német-Palánka. Kristofek József. Nyiregyháza. Kalina József. Jóba Elek. Piringer János.

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

III. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1893 NOVEMBER

11. SZÁM

RÉTHY LIPÓT.

RAD városában, az Alföld egyik metropoljában, lelkes ünnepet ült a napokban a társadalom színe-java; mindazok, a kik méltányolni tudják, hogy mennyit képes lendíteni egy város emelkedésén a becsületes ipar, pláne az olyan ipar, mely munkássága eszközével, a nyomtató sajtóval, az általános kulturát mozdítja elő és a szellemi világosságot, a műveltséget terjeszti el.

Réthy Lipót aradi nyomdatulajdonos, nyomdászságának *hatvan éves* évfordulóját ünnepelték barátai, tisztelői, munkásai; ünnepték szívből, mert Réthy hosszú pályafutása alatt, bár sokszor nehéz körülmények között, egyike maradt azon ritka főnököknek, kimigegyrészt megbecsüli munkásait, másrészt a hazai nyomdászatnak csakis jól képzett s helyüket bárhol is megálló új és új nemzedékeket nevelt.

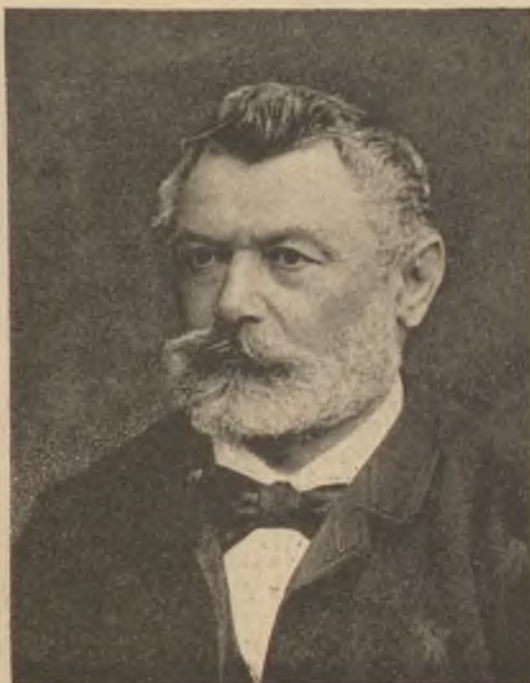
Őszintén csatlakozunk tehát azokhoz, kik az ősz jubilánst lelkükből üdvözlilik s minthogy ő már rég élvezi gyümölcsét fáradtságos és lankadatlan munkásságának, mi csak azt óhajtjuk, hogy életének e magas korszakában se érje semmi csalódás; folyjanak csendes megelégedésben, jó egészségben hátralévő évei, melyekből hogy minél többet juttasson neki a sors, őszintén kívánjuk!

Réthy Lipót érdekes életrajzát a következőkben közöljük:

Réthy Lipót Szarvason született 1817-ben. Atyja a nagy kiterjedésű és régi *Schlotterbeck* német családból való s Württembergből költözött Magyarországra. A Schlotterbeck család eredetileg elzászi, de onnan azóta szétágazott egyik ág ma is ott él az ősök földjén, másik ág Párisban, a harmadik pedig Berlinben. A kiváló család csupa iparkodó gyermekei mindenütt szép pozíciót vívtak ki, egyik-másik pedig kiváló alakja lett a társadalomnak. — Réthy Lipót Schlotterbeck Kristóf fia, a ki Szarvason, mint a posta megalapítója, szép vagyona tett szert. Lipót fia a mezőberényi gimnáziumban kezdte meg tanulmányait, azonban szüleinek kora elhunytja miatt kénytelen volt azokat abbahagyni s így került 1833-ban Budapestre Beimel Józsefhez, hogy a nyomdász-ipart megtanulja. Itt ügyességével, gyors felfogásával hamar kitűnt.

Helmezy »Jelenkor«-át s a szerb lapokat szedte. Tudvalevőleg a harminczas években a szerb irodalom székhelye Buda és Pest volt Magyarországon, sőt a Szerbia számára szánt könyveket is itt nyomtatták.

Tanuló éveinek végeztével nemsokára külföldre utazott (1841—43.) és Strassburg és Kopenhágáig minden jelentékenyebb pontot bejárt. Magában Weimarban két évet töltött együgyuan azon üzletcég-nél, mely annyira becsülte a magyar ifjút, hogy nem akarta elbocsátani s már arról is volt szó, hogy családi összeköttetéssel végleg ott marasztalja. De Réthyben egy sorvasztó kor sejtelve felébreszté a honvágyat; Weimart elhagyta tehát és Magyarországra tért vissza, üdülést keresendő bátyja házánál, kit akkor Bé-

kés-Csaba városának orvosává választottak meg, nagy lelkesültséggel.

Azután ismét Pesten találjuk őt, Landerer és Heckenast könyvnyomdájában Kossuth »Pesti Hirlap«-jánál. Ez időtájt alkalmazták az első gyorsajót Magyarországon, azon Kossuth lapját nyomva.

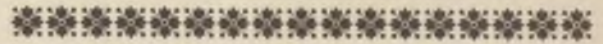
1846-ban kapta meg egy Szarvason állítandó könyvnyomdára a Felső engedélyét. Az új nyomda nagyszabású volt Békésmegyére nézve. Az 1848—49-iki idők határozták meg jelentőségét. Szarvas lőn tényleges központja Békés, Csanád, Csongrád, Heves stb. megyéknek nyomdája által. Innen Réthy Lipót sajtója alól kerültek ki a megyék számára szükségelt nyomtatványok, a függetlenségi nyilatkozat magyar, német és tót nyelven, röpiratok, népirodalmi termékek, melyek Simon István, Greguss Ágost, Fidicius s mások (Vastag) tollából eredtek. A szabadságharc alatt mint nemzetőr a békési nemzetőrökkel Aradmegyében több hónapot töltött, de csakhamar ismét békés foglalkozásához tért. A szabadságharc után Réthy Lipót a haditörvényszék elé állított Nagy-Váradon s félévi fogságra ítéltetett, mit a nagyváradi fogházban töltött, egy honvéd hadbíró, egy kath. lelkész s más 8—10 társával, mindannyiak egy eszméért szenvedve.

Réthy Lipót 1850-ben indított meg egy népnaptárt Szarvason, mely ma is fönnáll s az egész országban el van terjedve 40.000 példányban. E naptárból már 1880-ban egy millió példány adatott ki; oly mennyiség, melyhez hasonlóra alig van példa vidéki nyomdaké termékeinek történetében.

Szarvasról Békés-Gyulára, innen pedig 1858-ban Aradra tette át Réthy nyomdái üzletét, a hol az ma is virágozik. 1860-ban, midőn az »Alföld« megindult, Bettelheim testvérek, mint akkori kiadók, annak nyomtatását reá bízták, azóta az »Alföld« 33 éven keresztül naponta a Réthy-czég impressziómával jelenik meg. A mindig nagyobb lett s *ma már kisebb fővárosi laphoz hasonló* »Alföld« nagy apparátust igénylő nyomtatása (folytonosan elfoglalva levő tiz szedőn kívül egy gyorsajóhoz szükséges személyzetet kíván e lap) azonban a Réthy-nyomda működésének csak kisebb részét képezi. Réthy a nyomdát, melyben több mint tizenöt év óta az atyjáéhoz hasonló tevékenységével megáldott Viktor fia mint czégtárs és mint az »Alföld« felelős szerkesztője működik, az előrehaladott technika körülményeinek megfelelően szerelte fel s az eddig száznál több nagyobb önálló művet s számtalan kisebb könyvet bocsátott a piacra. Fábián Gábor műfordításai is itt nyomattak; Bereczky Máté nagy gyümölcészeti munkáin, Rác Károly történeti művein, Kálmány Lajos híressé lett népköltészeti gyűjteményein, Aradvármegye monografiáján, melynél hatalmasabb nyomdai munkát Magyarországon vidéken még nem állítottak ki, stb. kívül itt kerültek ki a sajtó alól csaknem mindazon könyvek, melyek három és fél évtized alatt Arad és az Arad mint központ körül csoportosuló környék szellemi erőitől származnak. E mellett Réthynek még könyvnyomdája és írókereskedése is van. A mit mind csak azért említenek, hogy kitűnjék, milyen szépen gyarapodik és emelkedik egy üzlettelep az idők folyamában a nem

lankadó szorgalom, a már ifjú korban elsajátított szakismeret és okszerű vezetés mellett.

Réthy Lipótnak nejétől, Hoske Josefintől, egy áldott jó nőtől, kit 1850-ben Szarvason vett nőül s kit 1876-ban vesztett el, két fia és egy leánya született: László, a tudományos készségéről előnyösen ismert nemzeti muzeumi őr és akad. levelező tag, a ki most egy nagyszabású tudományos munkán dolgozik, — Viktor, az üzlet czégtársa és egyik szakavatott vezetője — és Etelka, Simon Jenő ügyvéd neje.

Iparunk és a millénium.

Megvan tehát a program, melynek alapján fölépítik a magyar nyomdászat dicsőségét csecsemő korától kezdve.

Minden bizonynyal őszinte örömmel olvasta végig valamennyi szaktársam e programot s teljes szívből kívánja, hogy e fényes kerethez illően sikerüljön a kép is. Azt hiszem, mindannyian édes kíváncsisággal tekintünk ama pillanat elé, midőn szemünket azon primitív eszközökre vethetjük, melyekkel elődeink bámulatra ragadták az akkor élt emberiséget s melyekkel — nem mondom véle nagyot! — meghódították az egész művelt világot.

Szép, dicséretes eszme: föltárni a régmúlt idők kincseit, ereklyéit, hogy abból az új nemzedék erőt merítsen, tanuljon; de még sem némithatók el magamban egy érzést, melyet nevezhet bárki önzésnek is, midőn az ezredéves kiállításra gondolok.

Magának a kiállításnak megteremtésénél minden iparág, művészet kifejtheti izlését, tehetségét, alkotó erejét, mindenikük tesz le egy követ a nemzeti dicsőség emelésére, *csak a könyvnyomdászatnak* van minél kevesebb alkalmja közreműködni.

Vagy talán csak nem akarják azt mondani, hogy a szemléletre felállítandó egy vagy két nyomda hozzá fog járulni a milléniumi kiállítás pompájához, vagy hogy talán a kezelési nyomtatványok elkészítésével ki van merítve minden, mit a könyvnyomdászatra bizni lehet?!

Nem, ez nem elégítheti ki egy magyar nyomdász ambíciózus lelkét!

Ha munkát adnak a kőművesnek, asztalosnak, festőnek, szobrásznak, azt kérdelem: *miért ne lehetne a könyvnyomdászatra bizni a nemes törekvés jutalma, elismerése: az oklevelek elkészítését?**

Talán nem volnának a nyomdászok oly jó mestereberek, mint az ács, lakatos stb.?

Hiszen nap-nap mellett hagyják el sajtóinkat a szebbnél-szebb művek, melyeken örömmel legettetethi szeméit a laikus is, nemcsak a szakértő!

Általános a hit, hogy ily munkák végzésére legalkalmasabb a könyvnyomda; de miért ne dobnók el magunktól e hitet s miért ne akarnók megmutatni ország-világnak, hogy a jelenlegi technikai vívmányok mellett a könyvnyomdászat semmivel sem marad mö-

* Hisz ez nincs is kizárva.

götte a könyvnyomdászatnak, sőt sok tekintetben fölmúlja azt.

Mindenre pályázatot hirdetnek, miért ne lehetne ugyanezt tenni ez oklevelekkel is?!

Hírnév, dicsőség, mely e mű elkészítésével össze van kötve, csak emelné arra hivatott szaktársaink becsérzetét, törekvését: szépet, maradandót alkotni; s ama körülmény, hogy mindeme fáradság, fejtörés az egész nemzet elismerésére számíthat, még a paraszat is lángra gyújtja s oly nemes versengést támasztana nyomdászaink között, mely méltó lenne a nagy nemzeti ünnephez.

Hát az oly régen vajudó magyar styl kérdése mily óriási lépést tenne ez által!

Négyszáz éve küzd a magyar nyomdászat a rá nehezedeő mindenféle bajok ellen s ez idő alatt vajmi kevés helye, alkalmá volt, hogy teljes művészetében mutathatta volna be életrealóságát. Annyi idő óta a könyvnyomdászatot az ország laikusainak legnagyobb része csak a mindennapi életből, az újságok többé-kevésbé piszkos lapjairól ismeri s alig tudja, hogy az nemcsak mesterség, de sok tekintetben művészet is.

Ime, itt az alkalom, hogy tudomást vegyenek a könyvnyomdászat alkotó erejéről, itt az alkalom bemutatni: hová fejlődött a magyar nyomdászat!

Fel kell hívni a kiállítási bizottság figyelmét a könyvnyomdászatra, mint a mely tényleges részt óhajt e nemzeti ünnepből. Be kell bizonyítani, hogy a magyar nyomdászat bátran sikra szállhat a külfölddel szemben, hogy vannak a magyar nyomdászok között is olyanok, kik tehetség, hivatás és munkájukkal díszére, hasznára lehetnek a kiállításnak s végre is érdemes lesz egyszer már a magyar nyomdászatért is tenni valamit.

Hirdessenek pályázatot ez oklevelekre, tüzzenek ki pályadíjakat s hogy e pályázat nem lesz meddő, ez erős hitem!

S e részben a kezdeményező lépéseket a Szakkör van hivatva megtenni, melynek elnöke és választmánya — hiszem — mindent el fog követni arra nézve, hogy a nyomdászat is őt megilletően vegyen részt az ünnepben.

Ha ünnepel egy nemzet, miért ne ünnepelhetné annak kebelében négyszáz éves fáradságának diadalát a könyvnyomdászat is, mikor arra teljes joga van?!

Szaktársak! Fel a küzdelemre, e nemes versenyre s a ki átérzi ez eszme helyes, igaz voltát, ne kiméljen időt, fáradságot, hogy ez eszmének minél több hívet szerezzen.

Janovits Ferencz.

Szakirodalom — szakképzettség.

(Felolvastattott a Szakkör okt. 22-iki havi ülésén.)

Évenként, midőn a Szakkör kiadványainak kimutatását hozza nyilvánosságra, igen furcsán lepheti meg az embert, hogy míg a termelő kezek évről-évre szaporodnak, addig a szakirodalom iránt érdeklődők és szakirodalommal foglalkozók száma csak oly fokon áll, mint öt-hat évvel ezelőtt.

Okát ennek nem lehet másban keresni és találni, mint a szakma iránti közömbösségben. A főelv: a kenyérkereset! Az ambíció, a szakképzettség, a műveltség — az mind semmi. De hogy az ily gondolkodásmód nagyon ferde alapokon nyugszik, naponta bő alkalom kínálkozik azt tapasztalhatni.

Manap már nem elég sorokat jól-rosszul gyorsan leszedni, vagy egy szép keretet összeállítani, hanem izléssel párosult szakavatottsággal úgy a szedés, mint a nyomás minden ágazatát kell ismerni.

Igen sokan azt hozzák föl, minek arról szakcikket írni vagy fölolvastatni tartani, hogy a szivacsos kell a szedést megáztatni. Hát bizony, ha minden kicsinynek látszó dologról nem irnánk, vagy nem beszélénk, talán akadna olyan szedő is, a ki a szedéssel áztatná meg a szivacsot.

A sima (compress) szedésnél is tapasztalhatjuk, hogy igen sok szedő nincs tisztában a legelemibb dolgokkal. Hogy sokat ne említsünk, vegyünk csak egy-kettőt a legközönségesebb dolgokból, pl. a helyes elválasztást; továbbá, hogy a római számoknál, ha azok egymás alá esnek, mindig a hozzájuk tartozó pontoknak kell egy irányban állani, nem pedig a bekezdésnek; vagy hogy címeznél vagy más helyütt használni szokott *a), b), c)*-nél sohasem szabad pontot, hanem mindig zárjelet kell alkalmazni, pont csakis a számokhoz jön; az interpunkciók alkalmazásánál pedig egész zavar uralkodik, a mennyiben sokan nem tudják, hogy idézőjelek és zárjeleknél mikor jön a pont belül vagy kívül, továbbá, hogy zárjel előtt sohasem jön vessző, hanem mindig utána.

Ezek mind oly dolgok, melyek ugyan kicsinyeknek látszanak, de korántsem azok; az interpunkciók helytelen alkalmazása pedig a helyesírás alapelveivel homlokegyenest ellenkezik. Már pedig az olyan szedő, ki a helyesírás elemeivel sincs tisztában, sohasem szállhat kifogástalan szedésre.

Ebből is láthatni, hogy nem elég csak dolgozni tudni, hanem ahhoz megfelelő műveltség is kell. Már pedig mi a műveltséget csakis önképzés útján szerezhetjük meg és az önképzésre legalkalmasabb a szakirodalom.

Soknak volna jó eszméje, de azért nem foglalkozik szakirodalommal, mert nem tollforgató; pedig ez nem okvetlen szükséges, mert ha észrevételeit, tapasztalatait röviden összefoglalva papírra veti, vagy szóval az illető folyóirat szerkesztőjének, vagy a Szakkör bizottságának előadja vagy beküldi, az illetők szívesen fognak arról gondoskodni, hogy az kellőleg kidolgozva és a helyes iránynak megfelelően, napvilágot lásson.

Az ilyen észrevételek és tapasztalatok szerzésére legalkalmasabbak a könyves kirakatok. Itt minden rendű és rangú nyomdákban kikerült művek állítanak ki és már a címlapok szemléltetése által is igen sokat tanulhatunk. Az ily szemléltetések alkalmával tapasztalhatjuk azt is, hogy a legutóbbi időben még a legkisebb nyomda is arra törekszik, hogy a címlapokra minél szebb kereteket alkalmazzon, de a címsorokra ellenben vajmi kevés gond fordítatik; pedig épp megfordítva kellene lenni, mert könyvcímeznél a fősúly a címsorokra fektetendő.

Különben is keretekről és címisorokról lévén szó, nem fog ártani, ezt egy kissé bővebben taglalni.

Legújabbán azon vitatkozunk, hogy az ugynevezett szabad irány, vagy pedig az ó-német irány-e a helyesebb, vagyis szebb?

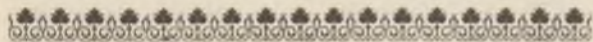
Tagadhatatlan, hogy szép kivitelben a mérleg serpenyője a szabad irány felé billen, de máskülönben ez csak izlés dolga és csak a szedő ügyessége és szakképzettsége által lehet a megrendelő laikus tetszését egyik vagy másik irányban megnyerni. Bármelyik irányban dolgozzunk is, nem az irány adja meg a nyomtatvány tetszettségét, hanem a mű koncepciója, a kivitel pontossága, a címisorokhoz használt betűk helyes választása, azok ügyes csoportosítása és arányos beosztása. A fődolog tehát nem az, hogy a keretnek minő neve vagy elnevezése legyen, hanem az, hogy a belterületét a keretnek és alaknak megfelelő címisorokkal töltsük ki, hogy ez által az egésznek összhangot adva, azt minden tekintetben érvényre juttassuk.

Könyvcímeknél — a sorok összhangzatos csoportosítása folytán — szokásban van, hogy fent első sornak az író nevét teszik, ezután egy csillagot és ezt követi a könyv címe.

Őszintén megvallva, nagyon kevés borítékon lehet e csillagsort helyesen alkalmazva látni; némelyik az író nevéhez veszi közelebb, másik meg a könyv címéhez; pedig így mindkét esetben helytelenül van alkalmazva, mert a csillagsornak éppen közepén kell állni, t. i. annyi beosztásnak kell lenni előtte, mint utána, de a beosztásba mindenkor beszámítandó a sorok esetleges húsa (Abstand) is és akkor nem fog előfordulni az az eset, hogy egyik sorhoz közelebb áll, mint a másikhoz. Oly esetben pedig, ha a címisorok és az impressum közt a könyv ára is szedendő, akkor ne alkalmazzunk zárdászt is a borítékra, hanem az utolsó sor és az impressum közti tér közepére a könyv árát szedjük, akár szabadon, akár két linea között.

(Vége következik.)

Gelberger Mihály.

Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás idejétől 1848—49-ig.

(Befejező közlemény.)

15.

Azonban nemcsak a művelt nyugaton birt a magyar nyomdászat elismerést magának kivívni, hanem az elzárkózott keleten is; itt már valóságos kulturmissziót végzett. A hatalmas ozmán birodalom székhelyén, Konstantinápolyban, ugyanis egy magyar renegát, **Ibrahim** bazmadzsi (nyomdász) névvel, mint *első* gyakorolja művészetünket III. Achmed szultán 1725. július 15-éről keltezett engedélye alapján.* Összesen 16—17 munka került ki Ibrahim sajtója alól, kettőnek ő maga volt a szerzője. A magyar Ibrahim nemcsak alapítója, szervezője, hanem egyedüli fentartó eleme, éltető lelke volt az első konstantinápolyi nyomdának. 1746-ik évben történt halála után 32 évig szünetelt a könyvnyomtatás Konstantinápolyban.

* Spanyol zsidók ugyan már 1483 előtt űztek titokban könyvnyomtatást Konstantinápolyban, de II. Bajazet szultán 1483-iki és I. Szelim 1515. évi tiltó rendeletei következtében szünet állott be a fenti időig.

Oláhországban, Szerbiában és Boszniában is nagyrészt Magyarországból származó egyének honosították meg Gutenberg mesterségét.

Szép hírnévre tett szert Bécsben **Kapronczai Nyerges Ádám** is, ki ott Kurzböck József cs. kir. udvari nyomdásznál tökéletesítette magát a könyvnyomtatás és betűöntés mesterségében, 1772—1775-ig. Átala szedette rendbe Mária Terézia királynő az örmény nyomdát is Triesztben.

Bécs nyomósajtói a XVIII. század folyamán egyáltalán élénken voltak foglalkoztatva a magyarhoni irodalom részéről. Bél Mátyás kiváló történetírónk munkái ott készültek, ezek közt a nagy ritka »Notitia Hungariae novae historico-geographica« is. Itt állította elő Benkő József »Transilvania« című művét. A Bessenyei György s tétör-társai által új életre keltett nemzeti szépirodalom is Bécs nyomóműhelyeiben látott napvilágot. Említést érdemel továbbá a Szacsvey Sándor által 1787. január 3-án megindított »Magyar Kurir« című lap a »Magyar Musa« melléklappal, mely később, 1793-ban, »Bécsi Magyar Mercurius«-ra változott és mint ilyen 1834-ig megjelent.

A jelen században a cenzura nyügc miatt kénytelenek voltak a hazai kulturális törekvések leginkább Németország nyomdait fölkeresni. Így történt, hogy Széchenyi István gróf nagy horderejű iratainak egy része Lipcsében látott napvilágot. Ugyancsak Lipcsében, Breitkopf és Härtl nyomdájában, jelent meg 1834-ben Vajda Péter »Garasos Tára«, később pedig (1847-ben) Bajza József »Ellenőr« című politikai zsebkönyve.

Az 1848/49-ki szabadságharc lezajlása után új tápot nyert a külhoni magyar nyomdászat az emigratio révén. A magyar ügyet tárgyaló idegen nyelvű, valamint magyar nyelvű munkák jelentek meg, a merre csak magyarhoni menekültek megfordultak: Turinban, Genfben (itt készültek Horváth Mihály történeti munkái s Kápolnai István »Katonai Hetilap« című hirlapja 1862. szeptember—november haváig *Puky Miklós** nyomdájában), Zürichben, továbbá Páris, London, Brüsszel, New-York** s egyéb társadalmi és politikai központokon. Mint az emigratio utolsó életjele felemlíthető itt a *Helfi Ignác* által 1869-ben Milanóban szerkesztett és kiadott »A magyar magyar« című politikai, havonként kétszer megjelent lap.

Az ötvenes és hatvanas években Bécsben, mint az akkori centralistikus kormány székhelyén, újabban nagyobb lendületnek indult a magyar nyomdászat. Ezen időből különösen kiemelendő **Falk Zsigmond** hazánkfia (jelenleg a Pesti könyvnyomda-részvény-társaság érdemdús vezérigazgatója***) működése, mint a Sommer Lipót-féle intézet igaz-

* Puky Miklós, Hevesmegye alispánja, a világsíri fegyverletétel után kimenekülve külföldre, Genfben nyomdát nyitott; később, a 60-as évek elején a nyomda »Puky és Pfeffer« czéget viselt, 1867-ben Puky hazajött és itt visszavonultán fejezte be végnapjait.

** New-Yorkban 1853. október 15-én indította meg Kornis Károly »Magyar Száműztek Lapja« című hirlapját, mely azonban már a 6-ik számmal megszűnt. — Jelenleg, midőn a kenyérkereset kényszerűsége hajt át oly sok magyar embert Amerikába, ismét megjelenik ott két magyar lap, és pedig 1884 óta New-Yorkban az »Amerikai Nemzetőr« és 1891 óta Clevelandben a »Szabadság« című ujság.

*** Lovag Falk Zsigmond urnak az idén május havában végben 50 éves nyomdászjubiléumi ünnepege bizonyára még élénk emlékezetében lesz t. olvasóinknak, miért is fölmentve érezzük magunkat művészetünk e kimagasló alakjának életrajzi adatait itt újra közölni. Erdekességénél fogva azonban egy okmányt mégis közlőszünk, miután az — tudunkkal — Falk úr biográfiájában eddig még nem említettett; ez pedig lovag Falk Zsigmond urnak, az egyetemi nyomda vezetőségétől kapott fölszabadió bizonyítványa, mely eredeti német nyelven emigy hangzik:

»Zeugniss. Dass Vorzeiger dieses, Sigmund Falk, in der kön. ung. Universitäts-Buchdruckerei durch drei Jahre als Schriftsetzer gelernt, und dann durch vier Monate eben daselbst in Kondition gestanden ist, sich während der Zeit ordentlich betragen und als fleissiger Arbeiter bewährt hat, wird selbem hiermit ämtlich bestätiget. — Ofen, den 18. April 1846. Pr. kön. ung. Universitäts-

gatója, ki nagy szakavatottságával és körültekintő ügykezelői képességével igen hathatósan mozdította elő a hazai irodalom ügyét Bécsben, az akkori sanyarú politikai viszonyok közepette. Sommer nyomdájában indult meg 1855. június 15-én Török János szerkesztése mellett a »Magyar Sajtó« című nagytekintélyű politikai napilap; továbbá ugyancsak ezen nyomdában tíz évvel később, 1865. január 1-én a »Bécsi Híradó« című napilap Kecskeméthy Aurél szerkesztése mellett. Ezeket kívül számtalan politikai, szépirodalmi és egyéb tartalmú nyomdatermék látott ezen időben napvilágot Bécs különböző nyomóműhelyeiben.

Jelenleg, szeretett olvasóm, társadalmi és politikai viszonyaink oly szerencsés fordulatot vettek, hogy nem szorulunk immár a külföld nyomdáira. De technikai haladás tekintetében is kiállhatjuk bátran a versenyt Nyugat-Európa nyomdászataival. S ha mégis találkozik még mindig egy fővárosi könyvkiadó (Ráth Mór), ki a külföldön (Teschenben) állítatja elő munkáit, úgy azt mindenesetre más, a nyomdászati szakma körén kívül eső üzleti érdekek indíthatják arra, hogy mint utolsó hazai kiadó szerepeljen, ki még ma is Magyarország határain túl dolgoztat.

***

ZÁRSZÓ.

Bevégezvén munkám bevezetésében magam elé tűzött feladatokat, el nem vitathatom, hogy zsenge kísérletem a dolog természetében fekvő, el nem kerülhető több rendbeli hiányban leledzik Szolgálon mentség gyanánt, hogy a tárgy bonyolultsága nem mindennapi irodalmi előkészültséget kíván, a melylyel szerző azonban — sajnos — nem dicsekedhetik. Daczára hézagosságának, munkám mégis mutat föl itt-ott némi új támpontokat a hazai nyomdászati terjedésére nézve és több eddig homályba burkolt mozzanat részesül többé-kevésbé sikerült megvilágításban.

Hogy fogyatékos tehetségeimmel mégis vállalkoztam ezen fölötté nehéz feladat megbolygatására, egyedül abban leli magyarázatát, miként kutatásaim közben nem egyszer volt alkalmam az elég szép számmal lévő német nyelvű szaktörténeti munkáknak járatlanságát, felületességét, sőt — egy esetben — hitem szerint — szándékos mellőzését tapasztalni a magyarhoni nyomdászati éppenséggel nem utolsó helyen álló történetének, és ennél fogva hasznos dolgot véltem művelni a hazai nyomdászati terjedésének szaktársaim előtt a valósághoz lehetőleg híven történő bemutatásával.

A szándékos mellőzés vádjá éri — nézetem szerint — *Faulmann Károly* 1882-ben Bécsben megjelent *Illustrirte Geschichte der Buchdruckerkunst* című munkáját. Nézetem indokolására szabadjon a következőkre rámutatni. A 806 lapra terjedő vastkos könyvben édes-keveset találunk Magyarországra vonatkozót, s ez a kevés is nagyrészt téves adatokból áll. Időrend szerint a 170. oldalon találjuk az első chronologiai táblázatot a nyomdászati terjedése tekintetében. Ezen táblán »Deutschland und Oesterreich« rovat alatt 1473 évszámmal *Buda* említettik a következő német városokkal: *Esslingen*, *Laugingen*, *Merseburg* és *Ulm*. A 186. oldalon ugyanezen német városok csoportjában *két sorban* említés történik *Hess András* budai működéséről. A 258. oldalon felsoroltnak azon *német* városok, melyekben a XVI. században meghonosítottatott művészetünk: itten 1533. év alatt

Buchdruckerei Factorie: Leopold Krüner m. p. Factor. (L. S.) Fr. Walter m. p. Adjunct. Vidi: Krausz m. p. Verwalter.

Magyarul pedig: »Bizonnyitvány. Ezennel hivatalosan bizonyítatik, hogy Falk Zsigmond a m. kir. egyetemi nyomdában három éven át mint betűszedő tanult és azután még négy hónapig itt munkában állott, ezen idő alatt jó magaviseletet tanúsított és mint szorgalmas munkás tűntette ki magát. Buda, 1846. április hó 18-án. A m. kir. egyetemi nyomda ügyvezetőse: Krüner Lipót ügyvezető. (P. H.) Walter F. segédiszt. Látta: Krausz gondnok.«

előfordul Brassó, 1550 alatt Kolozsvár. Eltekintve attól, hogy *Faulmann* Brassót és Kolozsvárt német városoknak sorolja be, ismeretlenek látszik előtte, hogy Debreczen, Szeben, Nagyszombat e század második felében már állandó nyomó-műhelyekkel bírtak és hogy 28 más helyen is működtek időlegesen nyomdászok hazánkban. A 352. oldalon »a nyomdászati terjedése Németországban a XVII. században« felírás alatt, elősorolja a következő magyar városokat: 1612. évben (1604 helyett) Pozsony, 1617-ben (1614 helyett) Lőcse, 1620-ban (1610 helyett) Kassa, 1626-ban (1577 [!] helyett) Nagyszombat, 1627-ben (?) Sopron, és végre 1670-ben (1575 [!] helyett) Nagyszombat. *Faulmann* szerint tehát a XVII. században csak *nyolcz* helyen működtek nyomdászok Magyarhonban; a mi összeállításunk szerint pedig *harminczegy* helyen. Folyton ignorálva a magyar államiságot, *Faulmann* a 446. oldalon mint XVIII. századbeli német nyomdász helyeket a következő magyarhoni városokat közli (a már említettek kivül): Buda; 1743. év alatt (1690 helyett) Zágráb; 1756-ban (1561 [!] helyett) Debreczen; 1763-ban (1758 helyett) Pest, 1785-ben Székesfejervár és 1790 alatt Érscukujvár. (A két utóbbi helyre nézve újra téved *Faulmann*, mert egyik helyen sem működött még nyomda a múlt században.) A valóságban azonban már 43 helyen létezett Magyarországon ezen időben nyomda.

Ezen szemelvény után nem ütközhetünk meg azon sem, hogy *Faulmann* Tóthfalusi Kis Miklós tevékenységéről *két sorban* számol be és hogy a XVI. században szerepelteti, holott köztudomású, hogy Tóthfalusi 1702-ben halt meg, 50 éves életkorában. Nem történik — még csak névleg sem — említés ezen, tudományosságtól duzzadó könyvben Abádíróról, a Breuer-családról, a derék debreczeni nyomdászokról, *Kertész Ábrahám*, a pozsonyi *Royer- és Paczkó-családokról*, a két *Hochmeister* személyéről, szóval senkiről a mi kiválóbb nyomdászaink közül, még a *Landerer-nemzetségről* és a *Trattner-Károlyi-családról* sem, de a bécsi *Trattner*ről igen kimerítően.

Mindezek után — azt hiszem — olvasóim is osztoznak azon véleményemben, hogy érintett német történeti munka szándékosan mellőzi a magyarhoni nyomdászati fejlődését, mert ha szerző csak más német autorok, mint pl. *Falkenstein*, után indul, okvetlenül más színben tünteti föl hazai történetünket. No, de hát *Faulmann* tanár ur valószínűleg *eredeti* munkával akart olvasóközönségének kedveskedni.

Ezen kelletlen bár, de szükséges eltérés után már csak kevés mondani valóm van. A szeretett olvasó is tudja, hogy 1848/49 óta mily óriási módra haladt a honi nyomdászati. A régi, fényes multtal bíró intézetek, mint az *Egyetemi nyomda*, *Franklin-* és *Athenaeum-nyomdák* mellett keletkeztek hasonló nagytekintélyű új műintézetek, mint a *Pesti könyvnyomda-részvény-társaság*, a *m. kir. államnyomda*, *Pallas-nyomda* és egy sereg magánczég, mint *Hornvánszky Viktor*, *Kertész József*, a *Deutsch-féle* és a *Posner-féle műintézetek*, *Légrády testvérek*, a *Pesti Lloyd nyomdája*, a *Hungaria hirlaphiadó cég*, *Buschmann Ferencz*, *Nagy Sándor*; újabbban meg legújabbban jöttek létre: az anyacgylet védőszárnyai alatt a *Gutenberg-nyomda*, továbbá az *Országgyűlési Értesítő*, a *Corvina*, a *Kosmos* üzletei, valamint a *Magyar nyomda* és a *Budapesti Hirlap* nyomdája és számos más kisebb rangú nyomdák, melyek berendezés tekintetében mindannyian a jelenkor magas színvonalán állanak és termékeik kifogástalan s izléses kiállításával iparkodnak a soha sem szűnő haladás ösvényén.

Szintily dicséretes törekvést észlelünk a vidék számos helyén a folyton szaporodó *Gutenberg-műhelyek* részéről.

Művészetünk rokonszakmai is örvedetesen haladnak. A tökély magas fokán állónak találjuk a *könyvnyomdászati*, a *hangjegyzet-metszést* és *nyomást*, a *kartográfiát*, a *fénynyomást*, a *chromotipográfiát* (hisz a napilapoknál már

ötszínű körforgó-sajtókat működtetünk!), a *chemiai reprodukciók* különböző neveit stb. stb.

Birunk továbbá a nagyobb nyomdák házi betűöntődéin kívül *két mintaszerűen berendezett betűöntődével*, valamint *egy jóhírű géppárral*, mely már dupla-rotációs gépeket állít elő és több művészi módon dolgozó *könyvkötő-czeggel*.

Tekintettel mindezekre, nem illettethetünk túlhajtással, ha azt állítjuk, hogy a hazai nyomdászat nem áll alatta a többi művelt népek által a jelenben elfoglalt színvonalnak. Nyugodtan nézhetünk a nemzetnek küszöbön lévő ezredéves ünnepéle elé, s csakis főnökeinktől fog függni és az illetékes irodalmi köröktől, hogy ezen világraszóló, a nemzetek életében oly ritka fényes alkalommal a magyar nyomdai művészet, szép multjához méltóan, minél sokoldalúbban és terjedelmesebben mutathassa be a külföld kritikai szeme előtt, magas fejlettségi fokát. S a mint az eddig történt előmunkálatokból megítélhető, az illető tényezők fel is fogták ebbeli feladatuk magasztos voltát; reméljük tehát a legjobbat.

Hátra van még egy kedves kötelességnek lerovása, ugyanis legforróbb köszönetemet kifejezni mindama mélyen tisztelt jóakaróimnak, kik szivesek voltak jelen munkámat adatokkal és útbaigazításokkal támogatni, s így annak sikerét biztosítani; fogadják különösen köszönetem nyilvánítását a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egyletének tisztelt vezetősége, az egyleti könyvtár szakbavágó munkáinak korlátlan használhatási engedélyeért, továbbá nagyszógos dr. *Toldy László* úr, Budapest székes főváros főlevéltárosa; szeretett rokonom: főtisztelendő *Firlinger Jakab* kegyestanítórendi áldozó pap és főgimnáziumi tanár úr; tek. *Weinberg Gyula* könyvkereskedő úr, valamint *Ács Mihály* igen tisztelt pályatársam és *Tanay József* úr, e lap érdemes szerkesztője, nagybecsű segítségükért, és újra mindazon t. szak társaim a vidéken és a fővárosban, kik adatok beküldésével szorencséltek.*

Budapest, 1893. évi november hó 1-én.

Firlinger Károly.

VEGYESEK.

Mai mellékletünk a lipcei Brockhaus-czég által kiadott *Miklós Sándor orosz nagyherceg-trónörökös keleti utazása* című díszműből való s az Ország-Világ t. szerkesztőjének szíveségéből adjuk, hogy az illusztráció-nyomást is bemutatassuk t. olvasóinknak. A kép a Philae szigetén levő Ixis-templomot tünteti elénk a maga szépségében. A nyomást a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság nyomdájára eszközölte illusztráció-festékekkel.

A Magyar Nyomdászok Évkönyve 1894-ik évfolyamának szerkesztésétől lapunk szerkesztője, *Tanay József* úr, nagymérvű egyéb elfoglaltsága következtében visszalépván,

* Kedves munkatársunk, *Firlinger Károly* úr befejezván ezzel nagyszabású és a nyomdászörökön messze túl is méltó érdeklődést és figyelmet keltett munkáját: megragadom az alkalmat, hogy nekie, nemcsak a magam, hanem a szaklapunkat kiadó Szakkör és komoly, törekvő olvasóink nevében is meleg köszönetet mondjak azon önzetlen, sok időt rabló, fáradságos munkálkodásáért, melynek segítségével eme hasznos forrásmunkával hazai szakirodalmunkat megajándékozta. Hiszem, hogy derék szak társunk — bár nem ez vezette — meg fogja találni némi anyagi jutalmát is fáradozásának; de az erkölcsi elismerés nem maradhat el s ezt azzal szolgálthatjuk neki leginkább, ha lehetővé teszszük e műnek önálló könyvként való megjelenését is. Addig is, míg ez iránt illetékes helyen lépéseket tennék, szükségesnek tartottuk e helyen ezt megemlíteni; s most — még egyszer megköszönve szerző kiváló munkásságát — kívánjuk, hogy még sokáig legyen alkalma hazai szakirodalmunknak hasznos szolgálatakat tehetni. *Szerk.*

az Évkönyv szerkesztőjeül a Szakkör választmánya *Gelléri Mihályt*, a Kör titkárát választotta meg. — Ugy a fővárosi, mint a vidéki szaktársak, a kik az Évkönyvre előfizeteket gyűjtenek, ez uton kéretnek, hogy az előfizetési összegeket legkésőbb e hó végéig lapunk kiadóhivatalának, Budapest, V., hold-utca 7. annál is inkább küldjék be, mert a kiadóhivatalnak tájékozni kell magát a nyomtatandó példányok száma iránt.

Az ezredéves országos kiállítás XV-ik csoportja (papirosipar, sokszorosító iparágak) lovag *Falk Zsigmond* elnöke alatt tartott üléseiben végleg megállapította kiállítási programját. E szerint ez a nagy és sokágú iparcsoport termelési ereje egy *külön nagy pavillonban* lesz bemutatva, melynek közepén egy teljesen felszerelt, mintaszerűen berendezett *működésben levő nyomda* lesz. Ez a nyomda a kis kézi gépek mellett be fogja mutatni a nyomdában használatban levő összes segédgépeket (vágó, simító, számozó stb. gépek), ezek mellett a legújabb rendszerű gyorsajtókat s egy nagyszabású körforgó-gépet, valamennyit természetesen működésben. Ezen gépek mellett azonban, melyeket a laikusok is ismernek a nagyobb nyomdákban tett látogatásaikból, különös súlyt helyez a csoportbizottság az oly gépek bemutatására, melyek ritkábbak s melyek a közönség által alig ismert műveleteket végeznek. Így például néhány gép az üzleti könyvek legkomplikáltabb vonalozását fogja bemutatni, a részvény-nyomás, szelvény-számozás, okmány- és levélbélyeg nyomtatása, váltó-nyomás, bélyeg-gummirozás stb. mind olyan műveletek, melyeket a nagy-közönség e kiállításon fog először közvetlen közelről látni. Ezenkívül a könyvdai gépek, a legfinomabb cliché- és más illusztráció-nyomógépek (fa-, réz-, aczélmetszet stb.) is be lesznek mutatva s alig lesz oly nevezetes, a nyomdai műiparnál alkalmazásban levő újabbkori gép, melyet e pavillon ne foglalna magában. E gyűjteményes kiállításnak természetesen nemcsak az a czélja, hogy a közönség kíváncsiságát kielégítse, hanem az is, hogy oktatólag hasson az e szakma által érdekelt vidéki és fővárosi iparos ágra is. A nyomdászat keretében lesz gyakorlatilag a *kártyagyártás* is feltüntetve, a gyártás minden fokozata szerint. A csoportban egy az összes újabb rendszerű gépekkel felszerelt *könyvkötő-műhely* is működésben lesz a kiállítás egész tartama alatt. A *vésnöki* munkák, úgy mint a zománcozás, kőmetszés, ércbevésés, betűöntés, xilográfia, cinkográfia és egyéb hasontermészetű eljárás is szemléltetőleg lesznek bemutatva s egy működésben levő kis *betűöntő-műhely* föl fogja tüntetni a betűgyártás procezzusát. A *czímfestés* és *czímöntvények* bemutatása dekoratív szempontból lesz igen érdekes. Külön alcsoportot képez a *papíranyag*. A *papiros* (merített és géppapír, papiros lemez), színes papirosok, papiros kárpitok és papiros konfekciók (levélpapiros, jelvények, papírtányérok, papiros zacskók) bemutatása, a mire a magyarországi papírgyárosok kiváló gondot kívánnak fordítani. Egyik legérdekesebb osztálya a sokszorosító művészeteknek azonban a *fényképeszeti* csoport lesz, mely a külön pavillonnak e czélra létesítendő erkélyes cmeleti helyiségére van tervezve. Itt lesz egy teljesen berendezett fényképeszeti műterem s a falon, valamint e czélra kellő izléssel és változatossággal berendezendő és díszítendő interieurokban lesznek a magas fokra fejlődött fényképeszeti műipar készítményei feltüntetve. Ez osztály iránt a főváros és a vidék fényképeszei igen élénk érdeklődést tanúsítanak. Az egész pavillon tehát a sokszorosító műiparágakat eleven és tökéletes képből fogja bemutatni, melyelve változatossággal és élénkséggel, nagy vonzerővel fog birni a nagyközönségre. A pavillont a kiállító iparosok saját költségükön kívánják építeni s az építés, valamint üzemben tartás költségeinek egy részét a nagyobb nyomdák, a papírgyárosok és fényképeszek hozzájárulásával remélik biztosíthatóknak.

Weherle Sándor pénzügyminister is elrendelte, hogy az államnyomda a maga részéről 5000 frttal járuljon a pavillon költségeinek fedezéséhez. A költségek jegyzés utján való folytatólagos biztosítása most van folyamatban s tekintve a pavillon iránt az előkelő szakkörökben mutatkozó nagy érdeklődést és áldozatkészséget, annak nagyszabású sikere bizonnyal remélhető.

Az Athenaeum könyvnyomda személyzete e hónap 19-én *Heiszer Pál*, a »Fővárosi Lapok« tördelője tiszteletére, huszonöt esztendő munkásságának ünneplésére estélyt rendezett a Morbitzer Lőrincz-féle vendéglőben.

Kossuth könyvtára. Irták a lapok, hogy Kossuth könyvtára eladásának eszméjével foglalkozik. Alig jutott nyilvánosságra ez a hír, Debreczen város előkelő polgársága körében fölmerült a terv, hogy Kossuth nagybecsű könyvtárát meg kellene szerezni a Debreczenben felállítandó protestáns egyetem számára. Debreczen város polgárságának a kulturális érdekek előmozdítása czéljából ismeretes áldozatkészsége mellett ez a kitűnő terv csakugyan megvalósítható lenne. És Debreczen városa hivatva is van arra, hogy Kossuth könyvtárát megszerezze. Ez által nemcsak a felállítandó egyetem számára biztosítana szerfölött becses gyűjteményt, hanem az egész nemzet elismerését kiérdemelné a nemzeti közkinccset alkotó Kossuth-könyvtár örök időkre való megmentése által. — Aradon is mozgalom indult meg a Kossuth-könyvtárnak az országos muzeum részére való megvétele iránt.

Oláh napilap és nyomda Nagyváradon. A biharmegyei és nagyváradai oláh-ság vezetői egy nagyobb-szabású könyvnyomdát akarnak Nagyváradon felállítani s egy román politikai napilapot indítani. A mozgalom élén több nagyváradai görög-katolikus pap és oláh ügyvéd áll s a vállalatot Pável Mihály püspök fogja szubvencionálni. A pénzkérdést már tisztába hozták s csak bizonyos elvi ellentéteket kell még kiegyenlíteniük, hogy a tervet megvalósítsák.

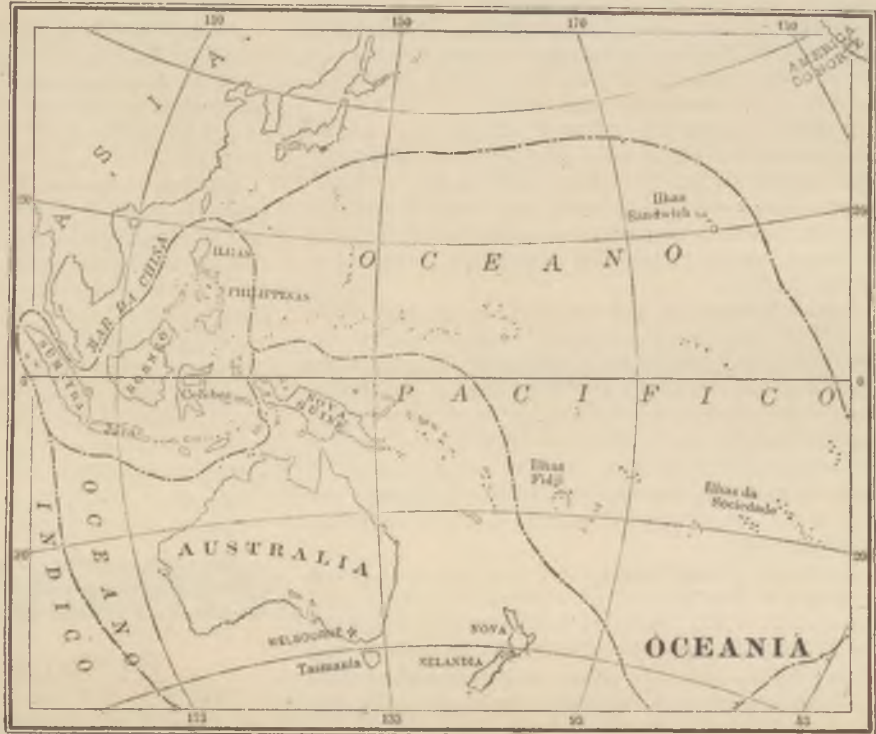
»**Székely nyomda részvénytársaság.**« Marosvásárhelytől részvénytársaságot alakítanak nyomda-vállalat létesítése czéljából. Az alaptőkét az október 15-én e tárgyban tartott értekezlet 20.000 frtban (40.000 koronában) állapította meg s 400 db. 50 frtos részvényt kibocsátását határozta el. Egyelőre azonban csak a névérték 50%-a, azaz részvényenkint 25 frt lesz befizetendő. A vállalat czíme: »Székely nyomda részvénytársaság«.

»**Székely Hirlap**« czímen Marosvásárhelytől e hónap közepén új lap indult meg Réthy Dezső iparkamarai titkár és Fenyves Soma dr. ügyvéd szerkesztésében. A lap első sorban Marosvásárhely város és Maros-Tordavármegye, általában pedig a Székelyföld és az erdélyrészi magyarság közgazdasági, művelődési és társadalmi érdekeit fogja szolgálni.

Papirosnak pléhlemezre való megerősítése a következő két módszer segélyével éretik el: 1. keményítő-

csiriz asztalosenyv hozzáadásával, gelatint azonban ne használjunk; 2. a pléh beecetelése alkoholikus sellakoldattal vagy benzintinktúrával, ragasztószerül pedig enyv és gummi arabicum keveréket vegyünk.

A színes fényképek. Szükszavú párisi táviratok adtak hirt Lippmann francia fizikusnak nevezetes találmányáról: a színes fotografiáról, helyesebben mondva a színek fotografálásáról. Olyan régen, olyan sokszor emlegetett találmány ez, hogy a tudós világban sem igen biztak e hirben eleinte. Henri de Parville, az ismert író, a napokban fölkereste Lippmann-t s a mit látott, az teljes mértékben megerősíti a találmányról szóló híreket. A siker teljes, csak az az egy hibája van még az új rendszernek, hogy a lemezt meg kell egy kissé görbíteni, hogy az ember jól láthassa a gyöngyházfényű színeket. Parville látott már ilyen eljárással készült képeket Lippmannal s el van ragadtatva általuk.

Egy amerikai eljárás szerint előállított térkép lenyomata. (Szövege a Vegyések közt.)

Érdekes, hogy Lippmann nem kísérletek, hanem merőben elméleti számítások útján jutott a felfedezéshez.

Tömöntési anyag. Ha ócska betűanyagot akarunk stereotíplemezek előállításához felhasználni, ajánlatos azt 15—20% lágy ólommal és 2—5% ónnal pótolni. Tiszta tömöntési anyagot kapunk 80 rész lágy ólom, 15 rész antimon és 5 rész ónból. Többszörös átöntés után ezen vegyíték antimon- és óntartalma fogyást szenved, szükséges tehát, hogy oly anyaggal frissítsük fel, mely antimon- és ónból gazdagabb. Ilyen pótlék Schelter és Giesecke utasítása szerint a következő alkatrészekből áll: 76 rész lágy ólom, 17,5 r. antimon és 6,5 r. ón. Túlhevítés alkalmával az antimon és ón nagyobb mértékben indul fogyásnak oxidáció folytán; a tömöntőnek tehát ügyelnie kell, hogy a fém túl ne hevítették.

Die Zeitungsarbeit. Kritisch beleuchtet von Vinzenz Tschutschegg. Separatabdruck aus dem Graphischen Beobachter. Leipzig, 1893. — Ezen cím alatt fog legközelebb mintegy nyolcz októvívre terjedő szakmunka megjelenni Lipcsében *Tschutschegg Vincze* szaktársunk tollából. Magyar nyelven ezen figyelemreméltó és tárgyát kimerítően fel-

dolgozó munka már megjelent a *Magyar Nyomdászati* 1892—93-iki évfolyamában.

A **belgrádi államnyomdában** nagy bélyeg és postajegylopásnak jöttek nyomára, mely egy millió franknál nagyobb összeggel károsítja az államot. A lopásnak részese a két faktor: Jovanovics és Kumpanovics, egy miniszteri hivatalnok, a ki az intézet ellenőrzésével volt megbizva és több postafőnök az ország különböző vidékén. Ezek gondoskodtak a számon felül nyomott bélyegek és postajegyek eladásáról. A bűnösöket mind elfogták. Még több kompromittált hivatalnok elfogatását is várják.

Németországban nagy bosszúságot idéz elő, hogy egy kopenhágai vállalkozó, ki az enyém és tied közt nem ismer különbséget, a müncheni »Fliegende Blätter«-t illusztrációival együtt sorról-sorra lenyomatja dán nyelven, ezenkívül svéd és norvég nyelven előállítja s szétküldi ezen országokba is. Minthogy Dán- és Németország közt a szellemi tulajdonjog nincsen kölcsönösség útján óva, így törvényes úton megközelíthetetlen a kopenhágai irodalmi kalóz, német írói körökben azonban remélik, hogy a dán intelligencia moraliter fog a botránynak véget vetni.

Ó-görög hangjegyek. Athenből jelentik, hogy a delfi híres jós-templom helyén folyó ásatásoknál nevezetes régiséget találtak. Kőlap ez, melybe egy Apollóhoz intézett himnusz van bevésve, még pedig úgy, hogy a szótagok felett ott vannak a hangjegyek is, melyek a melódiát jelzik. Azt hiszik, hogy e fölfedezéssel megtalálták a kulcsot az ó-görög zenéhez.

Vakok hírlapja. A Times közlése szerint 1892. június óta »Weelly Summary« cím alatt Londonban vakok hírlapja jelenik meg domborművű nyomással. A lap hetenkint egy számot ad, ára körülbelül 18 krajczár. A lap tulajdonosai, a kik minden közérdekű dologra figyelemmel vannak, azon igyekeznek, hogy a lap terjesztése által annak árát is lehetőleg leszállítsák, nagy jót téve a vakokkal, a kik saját közönyükből értesülhetnek minden közérdekű esemény felől, a mi kétségkívül nagyban fogja enyhíteni szerencsétlenségüket.

A **chicagói köztárlatról** a német szaklapok egyre hozzák a terjedelmes ismertetéseket. A »Journal für Buchdrucker-kunst« egyik utóbbi számában a Mergenthaler könyvkötő által feltalált *Linotype* nevezetű szedőgépnél mellékelt szedvényét találjuk. Északamerikában és Angolországban jelenleg öt-hatféle szerkezetű szedőgép konkurrál; ezek közt

OTTO SCHLOTKE, Hamburg.
THE LINOTYPE, Souvenir, Chicago, 1893.

where they boarded a steamer and barge
CLEVELAND MEN WANT WORK OR
in the Chicago Record to-morrow morning.
etcmsH etshshemet shcmta hrshetsahoo os
on full time. For a month they have
up. They scoured the vicinity, beat
The French military organization, the
goes: Mr. Cyrus W. Field was swal-

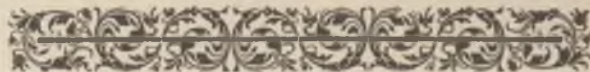
which is seldom frequented by men of rep
Story for the evening paper
5. Philomon and Baucis.....Gounod
street and Fifth avenue; Twenty-third, No.
Brooklyn Lace Curtain Cleaning Company;
salary or commission. Call 103 Willoughby st.,
Columbus Theatre—"Romany Rye," 2 and 8.

általán a Linotype mondatik legjobban konstruálnak és legmegfelelőbbnek. Ezen gép tudvalevőleg önti is egyuttal a betűket s így az osztás fölöslegessé válik. — Főntnevezett szaklap közli továbbá egy földabrosz hasonmását, melyet mi is bemutatunk az előző oldalon. E földabrosz egy sajtósága, eddig csupán Amerikában praktizált eljárás szerint készül. Az eljárás a következő: Az abroszt valamivel nagyobb alakban papirosra rajzolják, de csakis a vázlatot, a vasuti

vonalatok stb. minden írás nélkül. Ezen rajzról negatív másolat eszközöltetik, melyet rézlemezre visznek át. A rézlemez egy, eddig titkot képező réteggel 1 mm. vastagon vonatik be, mely réteg czikkiró véleménye szerint nagyobb részében krótából és viaszból áll. Ezután az előrajzolt vonalak egy sajtóságos vésőtűvel, melynek hegye hosszúka homorodással van ellátva, a rétegen keresztül a rézlemezen utánoztatnak. Ekkor a munkás egy csiptető szerszámba beilleszti a közönséges betűkből szedett szavakat, azt gyengén melegíteti és aztán belenyomja a szavakat illető helyükre a rétegre. Az ily módon elkészített lemezről egy galvanikus másolat vétetik, előbb azonban a lemez üres helyei egy újabb anyaggal bevonatnak, azon czélból, hogy ez üres helyek a galvanlemezen minél mélyebben kerüljenek ki. Azon esetben, ha sikerülne a kérdésben levő réteg titkát kipuhatolni, ez egyszerű módszer nálunk is alkalmazásba jöhetne.

Az **északamerikai postakártyák** szállítását a közelebbi négy évre Wodworth és Graham newyorki cég vállalta el. A munka darabszáma 2500 millióra rúg, 2·5 X 5·5 hüvelyk nagyságban. A kártyák papírját a cég Albany melletti papírgyára állítja elő és darabja fél cent-be kerül a kormánynak.

Kínában a szociális kérdés, korunk e rémes nyavalyája, furcsa tüneteket hoz felszínre. Ugyanis a kínai kormány újabban megtiltotta bármiféle gépnek behozatalát az óriási mennyei birodalomba, azon indokolással, hogy ott amugy is sok a munkanélküli kéz. Ez persze nem tetszik az angol gépgyárosoknak s kormányuk útján fölterjesztést intéztek a kínai államintézőkhöz, hogy az érintett tilalom sérelmet képez az érvényes szerződéseikkel szemben. A czopfos kinaiak azonban csökönnyösek s azzal védekeznek, hogy a szerződésekben gépek behozataláról nincs szó. — Hát lehetne ugy a kínai kormányférfiak, mint az angol gyárosok álláspontját érdekesebbnél érdekesebb szempontokból megvilágítani, de — minthogy ez lapunk keretén kívül esik — csupán az említett tények regisztrálására szorítkozunk.

HIVATALOS RÉSZ.

ÉRTESÍTÉS.

A »Könyvnyomdászok Szakköre« 1893. évi november hó 26-án, vasárnap délelőtt 10 órakor, a *Schmidt István*-féle vendéglő külön termében (Gyöngytyúk- és Kőfaragó-utca sarkán)

HAVI FÖLÖLVASÓ-ÜLÉST

tart.

TÁRGYAI:

Clemen János: A több színben nyomó körforgó-gépekről.
Folyó ügyek tárgyalása.
Szakkérdések benyújtása.
Netáni indítványok.

Budapest, 1893. november hóban.

A választmány

***

Ugy a havi fölölvásó-ülésre, mint a mintacsere kiállítására oly szakársakat is szívesen látunk, kik a Körnek nem tagjai.

Fölkérjük a t. szakársakat, de különösen a Kör tagjait, hogy minél nagyobb számban és pontosan megjelenni szíveskedjenek.

***

A havi ülést megelőzőleg, 9-től 10 óráig, az ülésteremben ki lesz állítva

az angol nemzetközi mintacsere

első sorozata, a melynek megtekintését és tanulmányozását a szakársak különös figyelmébe ajánljuk.

I. havi ülés 1893. október hó 22-én.

1. *Schwind Béla* alelnök (Tanay József elnök akadályozva lévén az ülésen megjelenni) üdvözlő a megjelent tagtársakat és örömet fejezi ki, hogy a tagok ily szép számban jelentek meg: az ülést megnyitja és kéri *Gelberger Mihály* tagtársat, hogy »Szakirodalom — szakképzettség« című felolvasását megtartani sziveskedjék; kéri egyszersmind a tagok szives figyelmét.

Gelberger Mihály tagtárs fölolvassa ezután dolgozatát, melyet a havi ülés figyelemmel hallgatott és éljenzéssel fogadott.

Elnöklő köszönetét fejezve ki a talpraesett felolvasásért a felolvasónak, kéri őt, hogy dolgozatát szaklapunknak közlésre átengedni sziveskedjék, a mibe felolvasó készséggel beleegyezik.

2. Titkár az utolsó rendes évi közgyűlés óta történetéről a következőkben tesz jelentést:

Az újonnan megválasztott választmány augusztus hó 1-én alakult meg. Ugyancsak ez ülésen alakult meg a Kör kebelében működő négy bizottság: a *szakbizottság* [tagjai: Bauer J. M. (elnök), Fazekas Alajos, Schwind Béla, Mitterszky József, Striska Ede, Cselesnik János, Mórócz Jenő és Scheicher Géza (előadó)]; az *irodalmi bizottság* [tagjai: Ács Mihály (elnök), Tanay József, Firtinger Károly, Szabó Dezső, Gelléri Mihály és Augenföld Miksa (előadó)]; a *vigalmi bizottság* [tagjai: Vecsery Lajos (elnök), Pethő Sándor, Wandra Lajos, Weiser János és Wözner Ignác (előadó)]; a *gazdasági bizottság* [tagjai: Rencsisovszky Ferencz, Stalla Márton és Wözner Ignác]. — Az Évkönyv szerkesztőjeül az alakuló választmányi ülésen egyhangúlag *Tanay József* választott meg és az előfizetési felhívás augusztus hónapban az egész országba szétküldött 1000 példányban. — A Baross-szoborra a választmány 3 forintot szavazott meg. — A szerb Obodi-nyomda 400 éves jubileumára a Kör üdvözlő-telegrammot küldött. — Egy családi estélyi rendezését is elhatározta a választmány október 22-ére. — A német és angol mintacsere egy-egy példányát a Kör megszerezte s alkalmas helyiség szerzése után tagjai részére ki fogja állítani megismerlést és tanulmányozás végett. — A Kör választmánya utolsó ülésén elhatározta, hogy pályázatot hirdet a Kör tagsági jegyeire. Az erre vonatkozó pályázati hirdetés úgy a »Grafikai Szemle«-ben, mint a többi szaklapokban meg fog jelenni. A pályanyertes tagsági jegyet a Kör régi tagjai a »Grafikai Szemle« mellékleteként kapják meg. — A vidéki nyomdák statisztikáját az Évkönyvben közlendő, a Kör az egész ország nyomdatulajdonosait megkereste az adatok beküldése iránt. Azokat pedig, a kik az adatokat a kitűzött időre be nem küldték, megsürgette. — Körünk az Ébredés-dalkör által küldött zászlószerződést 10 frral váltotta meg. — Ugyancsak az utolsó ülésen elhatározatott a világ összes szaklapjaiból egy szaklapkiállítás rendezése 1894. márczius havában, a szabadsajtó kihirdetésének emlékére. — Az állandó körhelyiség ügye a megoldáshoz közel van, a mennyiben egy vendéglőssel talán sikerülni fog egyezésre lépni. — A Kézikönyv kiadása mindinkább közeledik a megvalósulás felé, a mennyiben a cikkek megírására legnagyobb részt sikerült avatott szakférfiakat megnyerni a szakbizottságnak, a kik így biztosítják a mű létrehozatalát. A Kézikönyv ügyében a szak- és irodalmi bizottság állandóan szorgoskodik s munkál annak mielőbbi létrehozatalán.

A titkári jelentést a havi ülés tudomásul veszi.

3. Ugyancsak titkár jelenti, hogy a Körbe *beléptek*: Böhm Mór, Brenner Miksa (Várna); Guth Károly (Czettel és Deutsch); Kosovitz Rezső (Borúth); Koretzky János, Bráz Zsigmond, Novák Kálmán, Viragh Gábor (Pécs); Galbavy Károly (Egyetem); Fischer János, Kyzál Rezső (Budapesti Hirlap); Böhm Ferencz, Span Ignác (Neumayer); Sulkovszky Ferencz (Franklin); Kiss János (Allamnyomda); Singer Vilmos (Kosmos); Farkas Mihály, Klopfer Béla, Lichter Izidor, Messinger Sándor, Weiser Izidor, Wollner Simon, Breszler Sándor, Karpischek József, Neuwirth István, Schwarcz Sándor (Posner); Etzmansdorfer Viktor (Athenaeum); Kiss József (Nagy Sándor); Morvay Sándor (Várna); Bellovits Ödön, Behon Lajos, Krajniger Ferencz, Lencse Mihály, Szabó Cz. Imre, Vankovits Károly (Esztergom); Linczenpölcz János (Részvényomda); Varga Géza I. (Markovits és Garai). — *Kiléptek* a Körből: Csillag Fülöp (Czettel és Deutsch); Baura Antal, Iby Győző (Athenaeum); Angély József (Várna); Zahumenszky Géza (Részvényomda). — *Hátralék miatt töröltettek*: Mihók Gyula (Athenaeum); Weisinger István (Markovits és Garai); Forberger Pál, Jungi Ferencz, Regitkó Márton (Kálmán M. és társa); Fránl Adolf (Schlesinger és Kleinberger); Kronits Ljubomir (Bróza); Morosán János (Rózsa K. és neje); Rács János (Buschmann).

Az új tagokat a havi ülés a Kör kebelébe észrevétel nélkül fölveszi.

4. *Rencsisovszky Ferencz* pénztáros felolvassa augusztus és szeptember hóról a pénztári kimutatást, melyet a havi ülés tudomásul vesz.

5. A választmány azon indítványát, hogy a pénztári kimutatásokban szereplő »függő követelések« hagyassanak ki, azonban nyilvántartásának esetleges behajthatás céljából, a havi ülés egyhangúlag elfogadja.

6. Szakkérdés nem nyujtatván be, erről a választmány gondoskodik.

7. Indítványok nem tétetvén, a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére a havi ülés *Gyöngyösi Sándor* tagtársat kéri föl.

Elnök megköszönve a tagok szives türelmét, kéri őket, hogy a ma este tartandó családi estélyen minél többen jelenjenek meg. Több tárgy nem lévén, az ülést berekesztü. *Gelléri, titkár.*

Pályázati hirdetés.

A Könyvnyomdászok Szakköre pályázatot hirdet egy, a Kör használatára szolgáló *tagsági jegy szedésére és nyomására.*

Módozatok.

1. A tagsági jegy tetszés szerinti (egyöntetű) stílusban, a titkárnál beszerzendő eddigi tagsági jegy szövegével, ugyanennek nagyságára, színes nyomással készítenendő. Netáni kérdésekre a titkár ad felvilágosítást.

2. A tiszta levonatú s teljes kivitelű pályamunkák, jelíges levéllel ellátva, *három példányban, legkésőbb 1894. évi február hó 1-ig* a Kör titkárához küldendők.

3. A pályamunkákat a Kör szakbizottsága fogja megbírálni, a Körön kívül álló szakférfiak bevonásával; megkíváncsi, hogy a bírálat által netán követelt módosítások a nyertes részéről figyelembe véssenek. A pályázatban résztvevők a bírálatban nem vehetnek részt.

4. A pályadíj *három darab 20 koronás arany az elsőnek, három darab 10 koronás arany a másodiknak.* E díjak azonban csak *abszolút becslé* műnek adatnak ki.

5. A pályadolgozatok levonatai a Kör tulajdonába menvén át, a pályanyertes mű sokszorosítás útján fog terjesztetni s kizárólag csak a Kör által használtathatik. A pályadíjat nem nyert dolgozatok jelíges levelei nyilvánosan fognak megsemmisítettini.

Felhívjuk a pályázatra szaktársaink figyelmét és az arra hivatottakat kérjük, hogy a pályázatban részt venni sziveskedjenek.

Budapest, 1893. évi október hó 15-én.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából

Gelléri Mihály,
titkár.

Október hónapban a következő üzletek fizettek tagsági díjat:
Bróza 2.10, Borúth E. —.60, Buschmann 1.—, Budapesti Hirlap 3.—, Czettel és Deutsch 2.40, Fischer és Mika —.60, Hornyánszky 2.10, Hungária 1.80, Kosmos 1.50, Légrády 2.10, Markovics és Garai 2.10, Neumayer 2.10, Országgy. Ért. 2.10, Posner 3.60, Részvény 17.10, Toldi 1.80, Arad 1.20, Esztergomból 1.20. — Egyesek: Kirmann B. —.30.

Műcsarnok-jegyek a képzőművészeti társulat képiállítására 22 krért kaphatók *Pethő Sándor* (Franklin), *Bauer Károly* (Athenaeum), *Sleiner Adolf* (anyaegylet), *Klein Adolf* (Légrády) uraknál és *Rencsisovszky Ferencz* szakköri pénztárosnál (részvényomda).

A Kör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű kondícióváltozást, úgy az abba való belépést, mint kilépést, a Kör pénztárnokának haladéktalanul adják tudtára, mert csakis így kaphatják meg pontosan úgy a Kör kiadványait, valamint az esetleges meghívókat.

Évkönyvre csakis azon szakköri tagoknak van igényük, kik legalább *augusztus* óta tagjai a Körnek.

A lap szétküldését illető reklamációk *Gelléri Mihály* urhoz, mint a lap adminisztrátorához (Pesti részvénytársaság, Hold-utca 7) intézendők.

A lap papirosa *Dávid K. és Fiától*. — Szövegírás az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a »Könyvnyomdászok Szakköre«.

Felölts szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * *Főmunkatárs:* BAUER JÁNOS M.

A »GRAFIKAI SZEMLE«

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 2 frt = 4 korona,
félévre 1 frt = 2 korona.
Egyes szám ára 20 kr. =
40 fillér.

Az egyes számok nyomdánkenti
elárusításával a fővárosban
KUBIN J. colporteur van megbizva.

HIRDETÉSEK ÁRA:

egész oldal 12 frt = 24 kor.,
féloldal 7 frt = 14 korona,
negyed oldal 4 frt = 8 kor.,
nyolczad oldal 2 frt 50 kr.
= 5 korona.

Tizenkétzseri közlésnél 30, hat-
szori közlésnél 15% engedtetik.

Irodai helyiségeink folyó évi október hó
28-tól kezdve társulatunk

V., Külső váczi-út 76. sz. a.

levő központi telepének igazgatósági épüle-
tébe helyeztettek át.

Kábelhálózatunkhoz való csatlakozások
iránti jelentkezések irodánkon kívül a

**Ganz és Társa cég Gizolla-téren levő
városi irodájában**

is elfogadtatnak.

TELEFON-SZ. 1200.

**Magyar Villamossági
Részvény-Társulat.**

A Könyvnyomdászok
Szakkörének kiadásában
december hó közepén
jelenik meg a

MAGYAR

NYOMDÁSZOK

1894. IX. évfolyama.

Szerkeszti:

Gelléri Mihály

ÉVKÖNYVE

Ára szép vászonkötésben helyben 60 kr., vidékre
67 krajczár.

Gyűjtőknek 10 példány után egy tisztelet-
példány jár.

Az 1887—1893. hét évfolyam ára együtt rendelve
3 frt. egyenkint 50 kr.

Megrendelhető a lapok kiadóhivatalánál: Budapest, V.,
hold-utca 7. szám.

A vidékről minden egyes példányért 67 krajczár küldendő.

KURCZ LIPÓT
ÉS
TÁRSA
CHEMIGRAFIAI MŰINTÉZETE
BUDAPEST,
IV., Egyetem- tér 6. szám.

Elvállalja minden-
nemű nyomtat-
vány illusztrálását az
egyes esetekben meg-
kivántató legczélszerűbb és legolcsóbb
módszer szerint
chemigraphia, phototypia, autotypia,
fénynyomat, fotolitografia, fametszet
stb. után.

Vidéki meg-
rendelések
legpontosabb
és legolcsóbb
szolgáltatás.

Késműves és gépkész-
készítés

ALAPÍTOTT
1859.

Bartusek János

BUDAPEST
VI., Eötvös-utca 42.

Elfogad mindennemű gépképeket, lemez- és karton-
ollókat készítés végett. könyvkötők, kő- és könyv-
nyomdák részére a legjutányosabb árak mellett
helyben és a vidékre.

BÖLE JÓZSEF

NYOMDAI ASZTALOS

BUDAPEST, VII., ISTVÁN-TÉR 9. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyom-
dászoknak szedőszekrények** és egyéb
berendezések elkészítésére.

Regálisok és szekrények állandóan raktáron vannak
és azonnal szállíthatók.

*Nyomdai szekrény- és átvány-javításokat és
vidéki megrendeléseket pontosan eszközöl.*

RÉZLÉNYA-GYÁR.

H. BERTHOLD

BERLIN
SW., BELLE-ALLIANCE-STRASSE 88.

NYOMDABERENDEZÉSI ESZKÖZÖK.

Mintákat és árjegyzékekkel ingyen és bérmentve küld.

* PONTOS KIVITEL ÉS JUTÁNYOS ÁRAK. *

**A világ legnagyobb gőz
bélyegző-gépe,**

vagyis **1 négyoszlopú gőz bélyegző-
gép** (viersäulige Damp-Prägepresse),
75 : 100 cm., mindkét oldalán az egy-
szerre való berakásra berendezve,
önműködő asztalszerkezettel és ön-
működő fel- és becsukódó rárával,
súlya 20.000 kg.; valamint **1 gőz
egyensúlyozó** (Dampf-Balancier),
77 : 100 cm. nyomásfelülettel ugyan-
csak mindkét oldalán egyszerre való
berakásra berendezve és önműködő
asztalszerkezettel ellátva, gyáramban
megtekintésre és próba céljából ki
vannak állítva.

Az érdeklődők ez úton tisztelettel
meghívattak a gépek megtekintésére.

Krause Károly
gépgyára Lipésében.

Betüöntőde, galvanoplasztikai
Mechanikai műintézet.

LUDWIG & MAYER

Majna m. Frankfurtban.

Különlegességek:
IROTT, KÖRLEVÉL,
MEDIÆVAL-BETÜK

Mintalapok és árjegyzékek küldetnek.

TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK.

TELJES GÉPBERENDEZÉSEKET

(légszesz- vagy petroleum-motorokkal, transmisiókkal stb.)

Kő- és könyvnyomdák, litografiai műintézetek, könyvkötészetek, papirdobozkészítő-gyárak, játzókártya-gyárak, papir- és kéregpapir-gyárak, színes papirt előállító gyárak, album-gyárak, dombornyomó-intézetek stb. stb. részére utólérhetlen szép kiállításban és a legjobb szerkezetekkel szállít

Krause Károly gépgyára, Lipszében.

Főképviselek Ausztria-Magyarországon: Paul Beckert Wien, IV., Starhemberg-Gasse 24. és Galitzenstein H. Budapest, V., Erzsébet tér 5. sz., a kiknél mintaraktárak is vannak.

ELSŐ MAGYAR
FÉNYKÉPKARTON-
GYÁR

BECHER FRIGYES ÉS TÁRSA

BUDAPEST,
VI., Csengery-utca
55. sz.

TELEFON 1308.

Nyánjak a t. könyv- és könyomda-tulajdonos uraknak saját gyártmányait, u. m.:

természetes ❖ ❖ ❖ ❖
es glacé-hartonpapir

tevekben, minden nagyságban és minőségben. — Továbbá műszakilag vágott cím-, látogató- s eljegyzési kártyákat stb. stb.

Különlegesség:
fénykép-karton tökéletes kiállításban és minden nagyságban.

Minták és árjegyzékek kívánatra bementve küldetnek.

GRAFIKAI SZEMLE

1893. ÉVFOLYAMÁHOZ

DÍSZES BEKÖTÉSI TÁBLÁK

(kék és piros színben.)

Megrendelhetők a kiadóhivatálnál. Ára vidéken 67 kr., helyben 60 kr.

BEIT & PHILIPPI

Fabrik von schwarzen und bunten
BUCH- & STEINDRUCK-FARBEN
FIRNISSEN,
"HAMMONIA" WALZENMASSE.
HAMBURG & STASSFURT.

FESTÉK-GYÁRA

HAMBURG
és
STASSFURTBAN

Készít fekete és színes

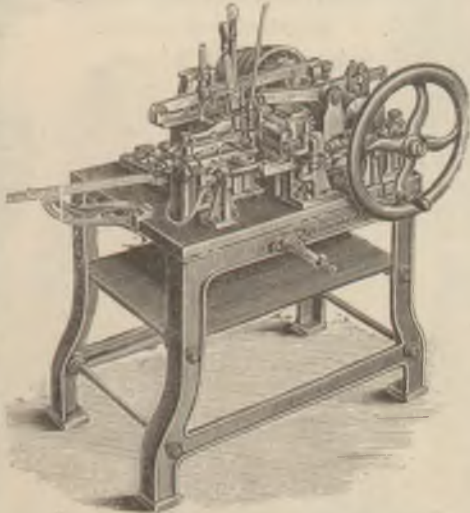
KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKEKET
HAMMONIA HENGERANYAGOT
KENCZÉKET.

Vezérképviselet és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK

Főraktár és iroda: BUDAPEST Bálvány-utca 11.

GÉPGYÁR Különlegességek az öntőde, rézleányártás töm-
öntőde és galván-lemezek minden szükségesi kellekeiből
s a nyomdai szakmába vágó minden muszerekből

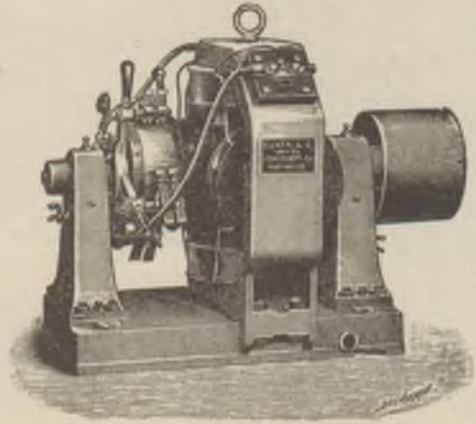
KÜSTERMANN & COMP.
BERLIN, N. 20.

UJ COMPLETT ÖNTŐ-GÉPEK.
Főülmulhatlan, utól nem ért munkaképességgel. Pontos
magasság, csekély anyag-veszteség.

OHM ÉS SIMON

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 13. SZ.

Schuckert és Társa
nürnbergi közkereseti társaság képviselője.

VILLAMOS GÉPEK GYÁRA.
LÁMPÁK ÉS KÉSZÜLEKEK.

Villamos világítási berendezés minden nembn és
terjedelemben.

Villamos erőátvitel. Villamos vasutak.

Árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.

Géplevelboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-uteza
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papirkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papíráruk.

GESCHÜTZT.

Myrtle
Mark

DEPOSÉ.

Rust J. H. és Társa
 BETŰÖNTÖDÉJJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA
 BÉCS, V. KERÜLET, GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bárminő nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézléniák és vignetták. Mérsékelt árak. * Többszörösen kiliintelve. * Szolid kivitel.

WEINWURM ANTAL
 fényképész,
 első magyarországi chemigraphiai műintézete.
 Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok fotolithographia útján a legjutányosabbban s pontosan sokszorosíthatnak.

Külön berendezés háson kívül fényképfelvételeire.

RAKTÁR ÉS IRODA: BÉCS, I. KOLOWRATRING 9. SZ.

Könyvnyomda-festék.	100 ko frt kr	Másolófestékek	1 kilo frt kr	Színes festék.	1 kilo frt kr	Selyemzöld, süvegben,	1 kilo frt kr
a) Gyorsajatóknak.							
CIII Hirlapfesték	52	lila, kék, fekete	6	Kő- és könyvnyomdának.		4 árnyalat	3
CII »	60	vörös	8	Kárminlak 1	48	Selyemzöld, poralakban,	12
CI »	68	Könyvnyomda-festék.		» 2	36	4 árnyalat	2
BIII Könyvfesték	76	Kézi- és gyorsajatóknak.		» 3	24	Chromoxyd-zöld, legfin.	6
BII »	84	Gravirfesték II.	150	Geraniumlak 0	24	» valódi olivzöld	6
BI Accidensfesték	90	Tollfesték I.	2	» 1	20	Ultramarinkék 1 süv.-ben	6
AIII Illusztráció-festék	120	Tollfesték II.	2	» 2	14	» 2	4
AII »	170	Tollfesték III.	3	» 3	12	» 3 porban	2
AI »	250	Krctafesték I.	4	Florentini lakk 1	4	Kobaltkék, legfinomabb	40
AO Disznyomáshoz	4	» II.	7	» 2	3	Párisi kék	5
AOO »	6	» I.	10	Rózsaszínű krapplak 1	16	Milori kék világos és sötét	5
AOOO »	8	Átnyomó festék	6	» 2	10	Seplabarna	4
b) Kézi sajtóknak.							
CCII Könyvfesték	90	Ércnyomó festék II.	120	Kárminczinóber 3 árnyal.	4	Terra di Sienna	2
CCI »	1	Ércnyomó festék I.	150	Czinóber-utáztat	2	Mahagonibarna	2
BBIII Accidensfesték	120	Kenczék.		Antikármin	8	Kremsi fehér	2
BBII »	180	Könyv-, kő- és ércnyomáshoz.		Lila, kékes v. vörhenyes 1	24	Hófehér	1
BBI »	240	Gyöngé	1	» 2	16	Finom színes festékek	
AAIII Illusztrációknak	3	Középerős	120	» 3	12	kenczében törve, körül-	
AAII Finom	4	Erős	140	Chromsárga, vegy. tiszta,	3	belül 25%-al olcsóbbak.	
AAI Disznyomáshoz	6	Aranyfüst-kencze	2	4 árnyalat, süvegben	3	Bécsi hengeranyag.	
AAO Glacépapír-nyom.	8	Ércnyomáshoz	1	Chromsárga, vegy. tiszta,	2	3. sz. Igen szilárd	150
				4 árnyalat, darabokban	2	2. » Szilárd	150
				Cadmiumsárga, 2 árnyal.	24	3. » Crème	150
				Ockersárga, 4 árnyalat	2		

Árak Bécsben fizetendők 3 óra vagy készpénzben 2% sconto. Hordók ingyen, dobozok eredeti árakon.

Fénykép és
Fototechnikai * *
* * * * Műterem

A műintézet gyorsajtókkal van berendezve

BUDAPEST
Hatvani-uteza 1. szám a.
(Ferencziek bazára)

Divald Károly fiai

A műintézet foglalkozik:
ARCZKÉPEK, TÁJKÉPEK
stb. felvételezésével

Reprodukciókkal 1 méter nagyságig
FÉNYNYOMATOKKAL
CZINKOGRAFIAI CLICHÉKKEL
autotypia és fototypiában.

Árak jutányosak. Minták kívánatra ingyen.

BETŰ- ÉS TÖMÖNTÖDE.

Folytonos készletben tart szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és legjobb minőségben kiállítva.

FISCHER ÉS MIKA

Nagy választékot tart a legkülönfélébb czélszerű és divatos
KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.

Kívállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

Budapest, Király-uteza 83. sz.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZKETT

Festőgyár 210.

Első Magyar Könyv- és Könyomdai
Festék-Gyár

Kurzweil János és Társa

V., HOLD-UTCZA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCZA 25. *Festőgyár 210.*

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek,
kenezék, bronzok.

VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZITÉSE.
»Patent« gelatin-hengeranyag stb.

A TEMESVÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMEL DÍJAZVA.

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTÖDE
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI. KER., DESSEWFFY-UTCZA 32. SZÁM

SAJÁT HÁZÁBAN.

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan fogatosítatnak.

***

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

KÖNYV- ÉS GZÍMIRÁSOKBAN

továbbá

KÖRZETEK ÉS KIZÁRÁSOK

A LEGKÜLÖNFÉLEBB ÉKITMÉNYEK

ÉS EGYÉB

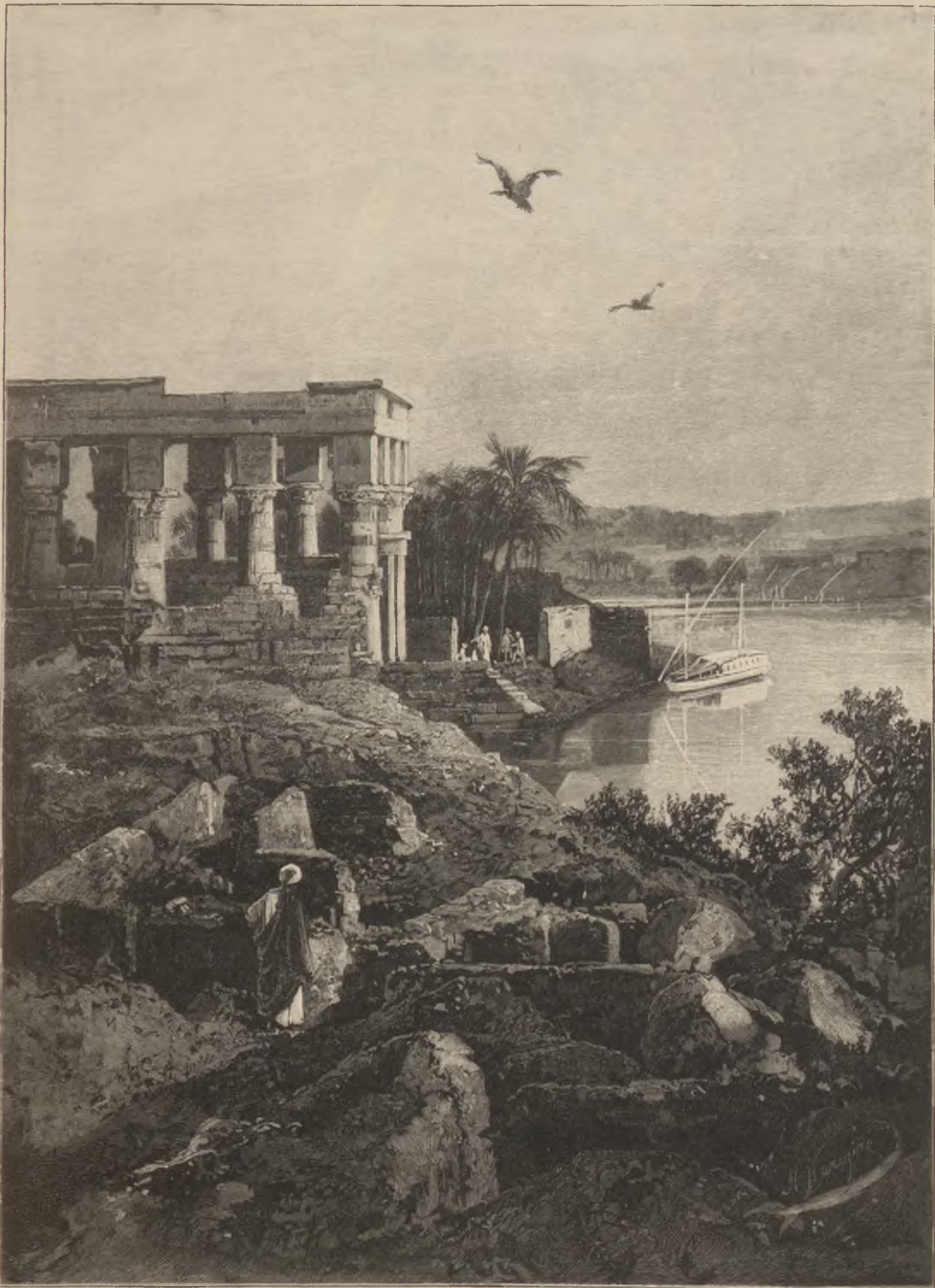
NYOMDAI FELSZERELVÉNYEKBEŒ.

GALVANÓPLASTIKA. ❖ ❖ ❖

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ **TÖMÖNTÖDE.**

E lap szövege az öntöde betűivel nyomatott.

MAGYAR
TUDOMÁNYIS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Nyitra. Huszár István. Iritzer Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reicheles Lipót.	Putnok. Gaertner Ignác.	Szakolcza. Skarnitzl József Örökösei.	Szerencs. Simon József.	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Resicza. Eisler József. »Hungária« könyvnyomda.	Szarvas. Sámuel Adolf. Szikes Antal. Sápszky János.	Szigetvár. »Corvina«-nyomda (tulajd. Fried Dávid).	Ujvidék. Fuchs Ágoston. Hirschenhauser Benő. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzén. Popovics Testvérek. Szerb kolostorok könyv- nyomdája.
Orosháza. Veres Lajos. Altstädter M. J.	Rimaszombat. Gyórfy P. G. Rábely Miklós.	Szász-Régen. Burghardt Rezső. Sebesch Károly.	Szilágy-Somlyó. Bölöni Sándor.	Ungvár. Gellisz Miksa. Jäger Bertalan. Lévai Mór. Székely és Illés.
Ó-Becse. Löwy Lajos.	Rozsnyó. Kovács Mihály.	Szász-Sebes. Stegmann János. Winkler Gusztáv.	Szolnok. Bakos Istvánné. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. »Szolnoki Híradó« ny. Vezéry Ödön. Wachs és Pauncz.	Ujverbász. Berkovics Márk fiók- nyomdája.
Ó-Kanizsa. Schwarz A.	Rózsahegy. Salva Károly.	Szászváros. Fuhrmann R. »Minerva« nyomda r.-társ.	Szombathely. Bertalanffy József. Fekete István. Gábrriel Ágoston. Seiler H. Özvegye.	Vác. Mayer Sándor. »Hunnia« nyomda (tulajd. Kohn Viktor).
Ó-Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Salgó-Tarján. Friedler Ármin.	Szatmár-Németi. Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. Litteczky Endre »Szabad- sajtó« nyomdája.	Tab. Pfeifer Ignác.	Vág-Ujhely. Brück Samu. Horovitz Adolf.
Ó-Széplak. Nyitraivölgyi Gazd. Egylet nyomdája.	Sárvár. Jacoby Bálint.	Szeged. Bába Sándor. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Adolf. Fürtös Testvérek. Várnai Lipót.	Tapolcza. Löwy B.	Versecz. Weitl és Veronits. Kirchner J. E. Özvegye. Kassanovits M. Kehrer Lajos.
Paks. Rosenbaum Miksa E.	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája.	Szeghalom. Ifj. Kiss Ferencz.	Tata. Engländer Jakab.	Veszprém. Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Kosanics M. Miklós. Wittigschlager Károly.	Segesvár. Jördens Testvérek. Horeth Frigyes.	Szegzárd. Báter János. Ujfalussy Lajos.	Temesvár. Csanád egyházmegyei nyomda. Délmagyarországi szövet- kezeti nyomda. Freund Gyula. »Posauna« nyomdája. Rác M. Stern Gusztáv. Stéger Ernő. Uhrmann Henrik. Veres Samu. »Unione«-könyvnyomda (tul. Ifj. Steiner Károly).	Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Ármin. Reform. főisk. nyomda	Selmeczbánya. Jorges A. Özvegye.	Székelyhid. Kohn Sámuel.	Tisza-Füred. Löw Sámuel.	Zala-Zoltán. Kleniczky József. Schwartz Sándor. »Zentai Hírlap« nyomdája.
Pécs. Engel Lajos. Lyceumi nyomda. Talz József. Tatás M. özvegye.	Sepsi-Szt-György. »Jókai« részv.-nyomda.	Székely-Udvarhely. Becek Dániel.	Tolna. Selly József.	Zilah. Seres Samu.
Pécska. Ruber István.	Siklós. Löwy Miksa. Harangozó és Pandurovits.	Székcsfejérvár. Márian György. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. »Székesfeh. és Vidéke« ny. Kaufmann Fáni.	Tolna-Tamási. Jeruzsálem Ede.	Zólyom. Nadosy G.
Perjámos. Pirkmayer Alajos.	Sopron. Breiner E. és Fla. Litfay Károly. Romwalter K. és Fla. Rónai Frigyes.	Szentes. Sima Ferencz. »Szentes és Vidéke« nyom- dája.	Torda. Pollak Móricz.	Zombor. Bittermann Nándor. Muzsik A. Oblát Károly Rubinstein N.
Pöstyén Gipsz H.	Stájerlak. Rose V.	Szenicz. Bezso János és Társa.	Török-Szt-Miklós. Rubinstein Sándor.	Zsombolya. Wunder Rezső.
Pozsony. Alkalay Adolf. Angermayer Károly. Bick Ábrahám. Brég János. Freistadt Mór. Grünfeld Lipót. Stampfel, Éder és Társa. Schönberger Bernát. »Westungarischer Grenz- bote« nyomdája. Wigand K. F.	Sümeg. Nobel Ignác.	Szered. Stern Dávid.	Trencsén. Gansel Lipót. Skarnitzl Fr.	Zsolna. Áldori Manó.
	Szabadka. Bittermann József. Schlesinger Sándor. Székely Simon. Krausz és Fischer. Petrovits Dusán dr.		Turóc-Szt-Márton. Magyar nyomda. Részvény-nyomda.	
	Szamos-Ujvár. Gör. kath. egyházmegyei nyomda. »Aurora« nyomda.			

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Belovár. Fleischmann F. Kolešar N.	Illók. Wortmann A.	Petrinja. Benkő Károly.	Varasd. Platzer József. Stiefler J. B.	Granitz Ignác. Hühn Gyula. Kralj Iván. Jovanovic Pajo. Kugli és Deutsch. Rulić Ferencz. Scholz Antal »Národne Novine« ny
Broód (Sz. m.). Schulmann H.	Kaproncza. Kostinčer K.	Pozsega. Klein Lipót.	Vinkovce. Trumić Konstantin.	Zengg. Luster Hubert.
Diakovár. Egyházmegyei nyomda.	Karlócza. Pavlović K.	Ruma. Wagner J.	Virovitica. Habianec F.	Zimony. Grabovački M. Sopron A. Baics S.
Eszék. Laubner Károly. Pfeiffer Károly. Schaffer Alajos.	Károlyváros. Hauptfeld Károly.	Sziszek. Fanto Adolf. Jünker F.	Virje. Ljubić N.	Zsid. Manković P.
Gospic. Zupan M.	Kőrös. Neuberg Gusztáv.	Susak. Grosse küstenländische Buchdruckerei.	Vukovár. Jancsik E.	
	Mitrovicza. Mitroviczai horvát könyv- nyomda-részv.-társaság. Trumić Konstantin.	Uj-Gradiska. Bauer Mór.	Zágráb. Albrecht K. Brusina Antal. Részvény-nyomda.	

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédék egyletei.

Magyarország.

Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Egyesy Géza; számvivő Steiner Adolf. Egyleti helyiség: Budapest, VIII., Stáhly-utca 1. Az egylet a központon kívül a következő kerületekre oszlik: **Arad:** Elnök: Varga József; pénztárnok: Lövény Nándor. **Brassó:** Elnök: Feniager Károly; pénztárnok: Merkl János. **Debreczen:** Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. **Kassa:** Eln.: Rósa Viktor; pénztárnok: Nagy Sándor. **Kolozsvár:** Elnök: Gámán Dezső; pénztárnok: Thummerer János. **Nagy-Várad:** Elnök: Lang József; pénztárnok: Bonczé Tivadar. **Pécs:** Elnök: Taizs József; pénztárnok: Safcsák Rezső. **Pozsony:** Elnök: Kalteisz J.; pénztárnok: Dirmeier Nándor. **Szeged:** Elnök: Zeisler M.; pénztárnok: Schwarz Ferencz. **Temesvár:** Elnök: Frcta János; pénztárnok: Mangold Sándor.

A nagyszombeni könyvnyomdászok egylete. Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-részvény-társaság).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótékonsági köre.

Elnök: Concha Károly (Hornányszky V. könyvnyomdája, V., Arany János-utca 1).

Budapesti gépmesterek és nyomók köre. Elnök: Stern Ferencz (Kertész-nyomda, Mária-Valéria-utca 11.)

Budapesti hírlapszedők köre.

Elnök: Sltte József (Pester Lloyd nyomdája).

Budapesti betűöntők köre.

Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Mika betűöntődéje).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitel-szövetkezete.

Elnök: Schwind Béla (Pesti Lloyd-Társulat könyvnyomdája).

»Ébredés«-dalkör.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-részvénytárs.)

»Typographia«-dalkör.

Elnök: Galateo Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

»Typographia«-dalegylet Temesvár.

Elnök: Freund Gyula, nyomdatulajdonos.

Horvát- és Szlavonország.

A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok egylete. (Hrvatsko tipografsko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timet István (Részvénynyomda), Zágrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-ausztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Witiuk János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdában.

Csehország. A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. »Typografská Beseda«. Elnök: Krunert Károly, Prága, Inselgasse 24.

Felső-Ausztria. A felső-ausztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas« vendéglőben, Hirschgasse) Linzben.

Gálsország. Galicziai könyvnyomdász-egyesület. (Towarzystwa drukarzy), »Sila« (Erő), Krakóban. — Könyvnyomdász- és kőrajzoló-egylet (Towarzystwo drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakóban. Előbbi egyletnek elnöke: Szyjewszi András, utóbbié Machalski Tódor, mindketten az I. egyesületi nyomdában. Egyleti helyiség: Ringplatz 12, III.

Karintia. A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzolók és nyomók egylete. Az egylet elnöke: Pressien Ferencz (Bertschinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzolók és nyomók egylete. (Družtvo tiskarjev, kamnopicsev in kamnotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: ifj. Hriber Ferencz, (katholikus könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klima Károly, Thalgasse 5, Brünnben.

Salzburg. A salzburgi könyvnyomdászok és betegsegélyező-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Polikán János. (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stájerország. A stájerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egylete. Elnök: Dröszler Flórián. (Withalm-féle könyvnyomda), Grácban.

Szilézia. A sziléziai könyv- és kőnyomdászok és rajzolók egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Hoffmann János, Teschnerstrasse 5.

Tirol és Vorarlberg. A tirol és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Zemmer József (Rauch-féle könyvnyomda), Innsbruckban.

Európa többi országai.

Belgium. Fédération typographique. (Belgischen Bockdrokkersbond.) Elnök: Laslovski Kajetán.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Blgarsko Typografsko društvo.) Elnök: Colakow Tódor, »Državen Vestnik« kiadóhivatala, Szófiában.

Dánia. Typografiske Forening i København. Elnök: Peterson V., Bordings Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. F. (a »Kolding Folkeblad« nyomdájában), Kolding (Jütland).

Francoiaország. Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság titkára Keufer A., székhelye: Paris, 15, Rue de Savoie. Allandó elnök nincs.

Luxemburg. Luxemburgi nyomdász-egylet. (Association typographique de la Ville de Luxembourg.) Elnök: Bous Gusztáv, St.-Paulus-nyomda.

Németország. A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil, Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Hans Fr., Blyonsstrasse 24, II., Strassburg-Neudorf.

Norvégia. Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dagbladets« nyomdájában Kristianiában.

Olaszország. Associazione tra gli operai tipografi italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaira, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1, Milánóban.

Oroszország. Nyomdász-társaság Riga-ban. A levelek Wagner Józsefhez, Häcker-féle nyomda, címzendők.

Románia. »Gutenberg«, a nyomdámunkások általános, kölcsönös segélyező-egylete. (Societate generala de ajutor reciproc a lucratorilor tipografi din România.) Aelnök: Nicolae Jonescu, Socecu-könyvnyomda, Strada Berzii 136, Bukarest.

Svájc. Svájci nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Unteregger H., Brunnenbergerstrasse 8., St.-Gallenben. — Société fédérative des typographes de la Suisse romande. Központi elnök: Ott Károly, a »National« nyomdájában Chaux-de-Fonds-ban.

Svédország. Svenska Typografförbundet. (Svéd nyomdász-egyesület.) Elnök: G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete. (Družina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Konstantinovič György, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állanak velünk kölcsönösségben.